

BIBLIOTECA

PENTRU TOTI

WILLIAM SHAKESPEARE

IULIUS CEZAR

1703 II IN 5 ACTE
TRADUCERE DIN ENGLEZEȘTE
DE

ION CONSTANTINESCU

EDITURA

Libr. „UNIVERSALA“, Alcalay & Co.
București — Calea Victoriei, 27

Prețul 14 lei

Catalogul Bibliotecii pentru toți

	No.
Euripide. Ifigenia în Aulida, trad. de P. Dulfu, în versuri . . .	408-409
Euripide. Ifigenia în Taurida, în versuri de P. Dulfu	102-102 b
Fenelon. Educația fetelor	948-948
Ferrière. Darwinismul	340
Feuchtersleben. Igiena sufletului	764-765 b
Fogazzaro Antonio. Pereat Rochus trad. de N. Dașchievici	1167
Fillimon M. Clocotii vechi și noi, roman partea I	80-1
» Idem partea II	82-83
» Idem partea III	84
Flammarion Camille. Astronomie populară, cu numeroase figuri explicative, — în cari grelele adevăruri științifice sunt prezentate sub o formă ușoară, plăcută și înțeleasă de cititori, cari rămân cu multe, variate și serioase cunoștinți astronomice, cu titlul de «Ce e cerul»	357-9
» Ce e viața	315
» O călătorie în cer	269
Flaubert. Trei povestiri	441-2
Foe Daniel de Robinson Crusoe	262-262 b.
Fotografie. Manual practic, cu figuri explicative de I. Dimitriu	740-2
<p>Materialul necesar, aparatul fotografic, obiectivul, diafragma, cum se păstrează și se îngrijește materialul, plăcile fotografice, poza, camera obscură, procedarea negativă și pozitivă, virarea și fixarea fotografiilor în culori, măriri, distracții fotografice, etc.</p>	

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

WILLIAM SHAKESPEARE

IULIUS CEZAR

TRAGEDIE IN 5 ACTE

TRADUCERE DIN ENGLEZEȘTE

de

ION CONSTANTINESCU

BUCUREȘTI

Editura Librăriei „Universala”, Alcalay & Co.
No. 27, Calea Victoriei, No. 27

PERSONAGIILE :

- Iulius Cezar*
Octavius Cezar (triumviri după moar-
Marcus Antonius (tea lui Iulius Cezar.
Marcus Aemilius Lepidus
Cicero (senatori.
Publius
Popilius Lena
Marcus Brutus }
Cassius } Conspiratori în contra lui
Casca } Iulius Cezar.
Trebonius }
Ligarius *Cassius* }
Decius Brutus }
Metellus Cimber }
Cinna }
Flavius (Tribuni.
Marullus (Tribuni.
Artemidorus din Cnidos, retor.
 Un ghicitor.
Cinna, un poet.
 Un alt poet.
Lucilius
Titinius }
Messala } prietenii lui Brutus și al lui
Cato cel tânăr } Cassius.
Volumentius }

<i>Stralo</i>	}	servitorii lui Brutus.
<i>Lucius</i>		
<i>Dardanius</i>		
<i>Clitas</i>		
<i>Varro</i>		
<i>Claudius</i>		
<i>Pindarus, servitorul lui Cassius.</i>		
<i>Calpurnia, soția lui Cezar.</i>		
<i>Portia, soția lui Brutus.</i>		

Senatori, cetățeni, soldați, suită, etc.

Cea mai mare parte a acțiunii se desfășoară la Roma și în împrejurimile orașelor Sardis și Philippi.

ACTUL I

SCENA I

Roma. O stradă

Intră Flavius, Marullus și câțiva plebei

Flavius. — Cărați-vă de aci; acasă, pleavă ticăloasă; hai plecați acasă! Ce! e zi de sărbătoare azi? Cum! oare nu știți, că voi, lucrătorii, nu trebuie să hoinăriți în zilele de lucru, fără insignele breslei voastre? — Ia, spune, tu de colo, ce meserie ai?

Întâiul cetățean. — Eu, domnule, eu sunt dulgher.

Marullus. — Unde ți-e șorțul de piele? Unde ți-e echerul? Ce faci aci sclivisit, parcă din cutie ai fi scos? Dar, camarade, camarade, ce meserie ai?

Al doilea cetățean. — Să-ți spun drept, domnule, în comparație cu un meșteșugar de ispravă, nu sânt, cum ai zice, de cât un cârpaci.

Marullus. — Dar ce meserie ai? Spune-mi odată.

Al doilea cetățean. — O meserie, domnule, de care n'are ce să mă mustre cugetul : nu las tălpile să-și dea sufletul.¹⁾

Marullus. — Ce meserie ai, netrebnicule, spune! Ce meserie ai?

Al doilea cetățean. — Te rog, domnule, nu te supără pe mine, și dacă ți s'a rupt cevă, îți fac eu reparație.

Marullus. — Ce vrei să spui cu asta? Să mă repari tu pe mine, secătură obraznică ce ești?

Al doilea cetățean. — Da, domnule, să te cârpesc.

Marullus. — Va să zică ești cârpaci!

Al doilea cetățean. — Da, domnule, nu trăiesc decât cu sula : nu mă amestec în afaceri negustorești, nici în intrigi femeiești, n'am decât sula. Sunt doftor de încălțăminte veche. Când sânt în primejdie de moarte, le înzdrevenesc. Și nu se pomenește om, cât de fudul, care să nu calce pe piele de bou, și să nu aibă nevoie de meșteșugul meu.

Flavius. — Dar pentru ce azi nu ești

1) Este aci un joc de cuvinte : *bad soles*, înseamnă *tălpi rupte*, dar se citește ca și *bad souls*, care înseamnă *suflete corupte*.

Și *soles* și *souls* se citește ca românescul *solz*.

în prăvălia ta? Pentru ce-i duci pe acești oameni pe străzi?

Al doilea cetățean. — De, domnule, ca să-și rupă ghetetele și să-mi dea mie de lucru. La drept vorbind, noi am lăsat azi lucrul, ca să vedem pe Cezar și să ne desfătăm de triumful său.

Marullus. — De ce să vă desfățați? Cu ce trofee se 'ntoarce el? Unde's popoarele tributare cari îl urmează la Roma? Unde's captivii legați ca podoabă de roțile carului său de triumf? Capete mai tari ca pietrele, voi sânteți mai rău de cât lucrurile nesimțitoare! Of, inimi împietrite, cruzi oameni ai Romei, nu l-ați cunoscut pe Pompei?

De multe ori, foarte ades, cu copiii voștri în brațe, v'ați urcat pe ziduri și pe acoperișuri, pe turnuri și pe ferestre, v'ați cățărat și pe vârful coșurilor, și-ați stat acolo cât e ziua de lungă, cu răbdare de îngeri, ca să vedeți cum trece marele Pompei pe străzile Romei. Și când îi zăreați carul de departe, nu tot voi îl aclamați din toate puterile, încât, de ecoul glasurilor voastre, se cutremură Tibrul în albiile-i adânci? Și-acum găsiți cu cale să vă îmbrăcați cu ce aveți mai bun, ca și cum ar fi zi de sărbătoare, și presărați flori în calea aceluia, care sosește triumfător

peste trupul însângerat al lui Pompei? Pieriți de-acî! Cărați-vă de grabă acasă, cădeți în genunchi, rugați-vă zeilor să vă cruțe de urgia răzbunării meritate de nerecunoștința voastră!

Flavius. — Haide, haide, buni cetățeni, plecați, și, ca să vă ispășiți păcatul, adunați-i pe toți bieții oameni de teapa voastră și duceți-vă cu toții pe malurile Tibrului și plângeți acolo, până când apele fluviului scăzute, vor crește până să atingă țărmul cel mai înalt. (Cetățenii pleacă). Ia te uită cum și sufletele astea de rând, pot fi mișcate. Simțimântul, greșelii lor i-a amuțit. Coboară prin partea asta, către Capitoliu. Eu mă duc pe dincoace. Or unde vei vedeà podoabe de sărbătoare, dă-le jos.

Marullus. — Putem oare să facem așa? Știi că azi e sărbătoarea Lupercalelor. 1)

Flavius. — Ce ne pasă? Să nu lași nici o statuie împodobită cu trofeele lui Cezar. Eu o să colind cartierele, ca să gonesc

---

1) Sărbătoarea Lupercalelor: În această zi, după Plutarch, tineri de familie bună cutreerău goi străzile, și loviau cu curele pe toți cei care le eșiau înaintea. Femei însărcinate ori sterile le ațineau calea tocmai cu scopul de a fi lovite, pentru că era pe atunci credința că o asemenea lovitură de curea are darul să asigure o facere ușoară sau o apropiată zămislire.

prostimea de pe stradă. Așa să faci și tu, unde vei vedea îngrămădiri de oameni. Odată smulse aceste pene ce încep să-i crească la aripi, Cezar nu va mai putea să se 'nalțe în sborul său, mai sus de cât i se cuvine.

Altfel, s'ar ridică în văzduh, de nu l-ar mai ajunge ochiul omenesc și ne-ar ține pe toți în sclavie.

(Ies).

SCENA II.

Tot la Roma. O piață publică

Intră în procesiune, cu muzică, Cezar, Antonius gata pentru curse¹⁾; Calpurnia, Portia, Decius, Cicero, Brutus, Cassius și Casca; urmează un public numeros, printre care și un ghicitor.

Cezar. — Calpurnio!...

Casca. — Ei! Tăcere! Cezar vorbește.
(Muzica încetează).

Calpurnia. — Sânt aci, dragul meu.

Cezar. — Așează-te în calea lui Antonius, când va alerga la cursă. — Antonius!...

Antonius. — Aud, stăpâne!...

Cezar. — Să nu uiți, Antonius, în fuga ta, să atingi pe Calpurnia, căci strămoșii noștri spuneau că femeile sterpe, atinse

1) Antonius a luat și el parte la cursa tinerilor goi.

la o asemenea cursă sfântă, scapă de blestemul sterilității.

Antonius. — Imi voi aduce aminte; când Cezar spune: „Fă cutare lucru”, s'a și făcut.

Cezar. — Pleacă și nu lăsă nici o ceremonie neîmplinită.

(Muzică)

Ghicitorul. — Cezare!

Cezar. — Ei, cine mă strigă?

Casca. — Incetați zgomotul. Tăcere, vă spun!

(Muzica tace)

Cezar. — Cine din mulțime mă chiamă? Aud o voce mai pătrunzătoare de cât a întregii muzici, strigându-mă: Cezare! Vorbește, Cezar e gata să te asculte.

Ghicitorul. — Păzește-te de Idele lui Martie!¹⁾

Cezar. — Cine e acest om?

Brutus. — Un ghicitor, care te 'nștiințează să te păzești de Idele lui Martie.

Cezar. — Să fie adus înaintea mea, să-i văd fața.

Cassius. — Prietene, ieși din gloată, apropie-te de Cezar.

---

1) Idele = a 15-a zi a lunilor Martie, Mai, Iulie și Octombrie, a 13-a a celorlalte luni în calendarul vechilor Romani.

Cezar. — Spune ce ai să-mi spui. Repetă.

Ghicitorul. — Păzește-te de Idele lui Martie!

Cezar. — E un vizionar; să-l lăsăm în pace; să mergem.

(Fanfară.— Ies toți afară de Brutus și Cassius).

Cassius. — Mergi să vezi pregătirile de curse?

Brutus. — Nu merg.

Cassius. — Te rog, haide.

Brutus. — Nu-mi plac jocurile: îmi cam lipsește spiritul vioi al lui Antonius și, ca să nu fiu o piedică dorințelor tale, te las, Cassius.

Cassius. — Brutus, te observ de mai multă vreme: nu mai citesc în ochii tăi vechea bunăvoință și pornirile tale de dragoste, cu care mă deprinsesem. Pari înstreinat și ești rece, până și cu mine, prietenul care te iubește.

Brutus. — Cassius, nu te înșelă: dacă privirea mi-e posomorită, pricina e că sânt necăjit pe mine însumi, de cele ce 'mi citesc în suflet. Sânt frământat de câtvă timp de patimi care se 'ncaeră între ele, de gânduri cari nu privesc decât propria mea persoană, cari mă fac, poate, să par schimbat în purtarea mea; dar bunii mei prieteni nu trebuie să fie supărați din

cauza asta (și printre ei Cassius, te socot și pe tine). Nu mai interpretă deci altfel lipsa mea de atenție, decât spunându-ți că sărmanul Brutus, în luptă cu el însuși, uită să-și mai desvăluie dragostea sa către prieteni.

Cassius. — Atunci, Brutus, am înțeles rău suferința ta și, din pricina acestei rele înțelegeri, nu ți-am destăinuit idei de mare preț, vrednice de meditat. Ia spune, scumpe Brutus, poți singur să-ți vezi chipul? ¹⁾

Brutus. — Nu, Cassius, fiindcă nu se poate ochiul vedea pe el, decât într'un obiect, care să-l oglindiască.

Cassius. — Așa este. Și se plânge multă lume, Brutus, că tu te lipsești de oglinzile care ar putea să-ți arate fața tăinuită a nobleții tale. I-am auzit pe mulți vorbind de Brutus, afară de nemuritorul Cezar, și gemând sub jugul vremurilor acestea de restriște și dorind ca nobilul Brutus să 'nceapă să vadă.

Brutus. — Pe ce căi vrei să mă târăști, Cassius, îmboldindu-mă să văd în mine, ceea ce nu există?

Cassius. — Ascultă dar cu luare aminte Brutus, la ce-ți voi spune, și, fiindcă știi

---

1) Cu subînțelesul: să te vezi cât prețuești?

că nu poți să te vezi singur așa de bine ca într'o oglindă, eu, oglinda ta, îți voi descoperi cu modestie, ceea ce singur nu ai știut până acum despre tine. Să nu fii neîncrezător față de mine, dragul meu Brutus: numai dacă m'ai ști glumeț de meserie și că întăresc prin jurăminte banale prietenia mea față de primul venit; numai dacă știi că eu lingușesc pe oameni și nu-i mai slăbesc cu dragostea, ca apoi să-mi bat joc de ei, sau dacă crezi că la ospățuri fac confidenții mei din întreaga strânsură a chefliilor, — în cazul acesta să mă socoți de om periculos.

(Fanfare și aclamații)

Brutus. — Ce însemnează aceste aclamații? Mă tem că poporul vrea să aleagă rege pe Cezar.

Cassius. — Așa? Te temi de acest lucru? Atunci pot să presupun că n'ai voi să se întâmple.

Brutus. — N'aș voi, Cassius și totuș îl iubesc foarte mult. Dar de ce mă ții aici atâta timp? Ce ai să-mi spui? Dacă este vorba de ceva privitor la binele obștesc, pune înaintea ochilor mei cinstea de-oparte și moartea de alta și le voi privi pe amândouă cu aceeași neclintire. Căci zeii să mă piardă, de nu este adevărat că mi-e mai dragă cinstea decât mă tem de moarte.

Cassius. — Îți cunosc vrednicia sufletească, pe cât de bine îți cunosc trăsăturile feței. Ei bine, tocmai cinstea este subiectul celor ce vreau să-ți vorbesc. N'aș ști să spun ceeace tu și alții cugetă despre viața de azi. Cât despre mine, mai de grabă aș vrea să nu mai trăiesc, de cât să fiu pururea silit să mă încovoi înaintea unei făpturi aidoa mie.

M'am născut și eu liber ca Cezar, și tu tot așa. Amândoi ne-am hrănit tot așa de bine ca el și-amândoi putem să îndurăm frigul iernii, ca și el.

Odată, într'o zi urâtă și cu vânt, când Tibrul înfuriat se isbiă de țărurile sale, Cezar îmi spuse: „Te-ai încumetă tu, Cassius, să te arunci acum cu mine în valurile acestea înspumate și să înotăm până la punctul de colo?” La aceste cuvinte, îmbrăcat cum eram, m'am aruncat în apă și l-am poftit să mă urmeze. Așa a și făcut. Torentul mîugiă și i-am ținut piept cu brațele noastre vânjoase, i-am respins valurile cu inimile pline de curaj. Dar nu ajunsesem la ținta propusă și Cezar strigă: „Ajută-mă, Cassius, mă înnece”. Eu, întocmai ca Aeneas, marele nostru strămoș, care a scos pe umeri pe bătrânul Anchise, din flăcările Troei, am scos din apele Tibrului pe istovitul Cezar. Și acest om

acum s'a făcut zeu, iar Cassius e o făptură nemernică și trebuie să-și încovoie trupul, când Cezar abiă dă din cap. A avut friguri, când se află în Spania și, când l-au apucat, l-am văzut tremurând, da, e adevărat, zeul tremură. Buzelor lui fricoase, le pieriseră culoarea și aceiași ochi, a căror privire acum înspăimântă lumea, își pierduseră strălucirea. L-am auzit gemând și limba lui, care poruncește Romanilor să-l asculte și să-i treacă cuvântările în analele lor, vai, atunci strigă doar atât: „Dă-mi cevă să beau, Titinus”, tocmai ca o fetiță bolnavă. — Oh! zei, sunt uluit, că un om cu un caracter atât de slab, se ridică deasupra celor mai ilustre figuri ale secolului și singur poartă palmele gloriei.

(Aclamații, fanfare)

Brutus. — Altă aclamație a poporului! Eu cred că aceste aplauze vestesc noi onoruri îngrămădite pe capul lui Cezar.

Cassius. — Ei, prietene, el încalecă peste lumea mărunță, ca un colos, iar noi, piticii, ne târim sub enormele lui picioare, cătând cu teamă în jurul nostru, ca să ne găsim morminte rușinoase. Oamenii, unora sânt făuritorii soartei lor; vina, dragul meu Brutus, că am ajuns așa de jos, nu e a stelei sub care ne-am născut, ci

a noastră. Brutus și Cezar! Ce găsești oare în cuvântul Cezar? De ce s'ar roști mai tare acest nume de cât al tău? Scrie-le pe amândouă, și al tău e un nume frumos. Rostește-le, și al tău sună plăcut; cântărește-le, sunt tot atât de grele; întrebuințează-le nîtr'o invocare, Brutus va face să apară un spirit, tot așa de curând ca și Cezar. Deci, în numele tuturor zeilor laolaltă, cu ce se nutrește Cezar, de a crescut așa de mare?

Veac, porți pecetea rușinei! Romo! ți-ai pierdut vlăstarele de sânge nobil! S'a mai pomenit, după marele potop, o epocă ilustrată de o singură ființă? Coprinzătoarele ziduri ale Romei, este oare cu puțință să nu încapă de cât un singur om mare? Mai mult de cât oricând, Roma astăzi e Roma, locul nu-i lipsește, tocmai fiindcă un singur om e într'însa. Și tu și eu i-am auzit pe părinții noștri spunând, că a fost odată un Brutus, care mai de grabă ar fi vrut să-l vadă pe dracul domnind în Roma pe vecie, decât un rege!

Brutus. — Mi te cred prieten, Cassius, mă încred în tine și ghicesc cam unde vrei să ajungi. Ce cred, eu, ce cred despre vremea de-acum, îți voi spune altădată. Deocamdată însă și prietenește îți cer, ca să nu stărui mai mult pe lângă mine.

Mă voi gândi la ce-ai spus. Iar ce mai ai să-mi spui, voi asculta cu răbdare. Imi voi face răgaz să te ascult și să răspund la niște chestiuni atât de însemnate.

Până atunci, nobilul meu prieten, cugetă mult la aceasta: Brutus mai curând ar voi să fie un sătean, decât să-și zică fiu al Romei, în condițiile umilitoare, ce probabil ni le rezervă epoca în care trăim.

Cassius. — Imi pare bine, că slabele mele cuvinte, au izbutit să aprindă o scânteie în pieptul lui Brutus.

(Reintră Cezar și suita sa).

Brutus. — Jocurile s'au isprăvit și Cezar se reîntoarce.

Cassius. — Când vor trece pe lângă noi, trage pe Casca de mânecă, și el, pe tonul lui posac, îți va spune ce s'a întâmplat azi mai vrednic de povestit.

Brutus. — Așa voi face. Dar privește, Cassius, ce încruntat e Cezar și cum toți cei care îl urmează au mutre ca de slugi ocărite. Obrajii Calpurniei sânt palizi, iar privirea lui Cicero e tot atât de mânioasă și de fulgerătoare, ca atunci când în discuțiile din Capitoliu este contrazis de unii senatori.

Cassius. — Ne va spune Casca ce s'a petrecut.

Cezar. — Antonius!

Antonius. — Cezare!

Cezar. — Vreau să am în jurul meu oameni grași, cu pieptănătură linsă și cari dorm noaptea; Cassius de colo are o față slabă de om plăpând, se gândește prea mult; asemenea oameni sunt periculoși.

Antonius. — Nu te teme de el Cezare, nu e periculos, e un Roman nobil și cu cugetul curat.

Cezar. — Aș prefera să fie mai gras. Nu mă tem de el, dacă însă cel care se numește Cezar ar simți vre-o teamă, de acest slab Cassius s'ar teme mai de grabă și s'ar feri de el.

Citește mult, e un adânc observator și pătrunde bine mobilul și scopul acțiunii omenesci. Nu-i place jocul, ca ție, Antonius; muzică nu ascultă, surâde rar și surâsul îi e așa, ca și cum și-ar bate joc de el însuși și și-ar disprețui spiritul, că s'a lăsat să i se smulgă un zâmbet pentru ceva. Asemenea oameni nu se simt de fel bine în suflet, când văd pe un altul ajuns mai departe ca ei și, prin urmare, sunt periculoși. Îți spun mai mult de ce aș putea să mă tem, nu de ce anume mă tem, căci tot Cezar sunt. Treci în partea dreaptă, căci urechea asta aude greu și spune'mi drept, ce crezi tu despre el.

(Iese Cezar cu cortegiul lui. Casca rămâne în urmă).

Casca. — M'ai tras de vestmânt. Vrei să-mi vorbești?

Brutus. — Da, Casca. Spune-ne ce s'a întâmplat azi, de părea Cezar așa de necăjit?

Casca. — Cum! Ai fost doar cu el! N'ai fost?

Brutus. — Nu l-aș mai întrebă atunci pe Casca, ce s'a întâmplat.

Casca. — Ei, i s'a oferit o coroană și el a depărtat-o, uite așa, cu dosul mâinii, și-atunci poporul a izbucnit în urale.

Brutus. — Dar pricina celui de-al doilea zgomot, care a fost?

Casca. — Ei, tot pentru asta.

Cassius. — S'au auzit trei aclamațiuni: care a fost rostul celei din urmă?

Casca. — Ei, tot pentru asta.

Brutus. — I s'a oferit coroana de trei ori?

Casca. — Pe legea mea, da, și de trei ori a îndepărtat-o, dar, la fiecare dată, tot cu mai puțină hotărîre. Iar la fiecare refuz, cinstiții mei vecini l-au aclamat.

Cassius. — Cine i-a oferit coroana?

Casca. — Ei, cine! Antonius.

Brutus. — Spune-ne în ce mod, dragă Casca.

Casca. — Să fiu spânzurat dacă pot povesti cum. Eră un adevărat caraghios-

lâc, nu l-am băgat în seamă. Am văzut pe Marcu Antonius oferindu-i o coroană — dar nu erà chiar o coroană, erà un fel de diademă — și, după cum v'am spus, a refuzat-o odată, cu toate acestea, după părerea mea, bucuros ar fi luat-o.

Atunci i-a oferit-o iar și el iar a refuzat-o; dar, după părerea mea, greu i-a venit să-și ià degetele de pe ea.

În sfârșit, i-a fost oferită pentru a treia oară și pentru a treia oară a respins-o. De câte ori a refuzat-o, tot de atâtea ori pleava societății a izbucnit în strigăte și-a aplaudat cu mâinile crăpate, aruncând în sus scufele ude de sudoare, și, pentru că Cezar n'a primit coroana, odată cu strigătele a ieșit din gurile lor căscate atâta duhoare năbușitoare, că Cezar mai, mai să se asfixieze: a leșinat și a căzut jos. Eu unul n'am îndrăznit să râd, de teamă ca, deschizând gura să nu înghit aerul stricat.

Cassius. — Dă-mi voie, te rog: Cum? a leșinat Cezar?

Casca. — A căzut jos pe piața publică, cu spune la gură, fără grai.

Brutus. — Lucrul nu m'ar miră, căci suferă de epilepsie.

Cassius. — Nu, Cezar, nu e epileptic; ci tu, eu și bravul Casca suferim de epilepsie.

Casca. — Nu înțeleg ce vrei să spui cu asta, dar sunt sigur, că Cezar a căzut jos. Să nu-mi ziceți pe nume, dacă nu e adevărat că zdrențaroșii l-au aplaudat și fluerat, după cum le erà el pe plac sau nu, așa cum fac cu actorii dela teatru.

Brutus. — Ce-a spus, când și-a venit în fire?

Casca. — Ei! Înainte de a cădea, când a văzut că strânsura se bucură de refuzul coroanei, și-a descheiat haina și le-a oferit gâtul să i-l taie! De-aș fi fost și eu un muncitor, afurisit să fiu, laolaltă cu toți scelerații, dacă n'aș fi făcut isprava.

În urmă, a căzut. Când și-a venit în fire, a zis, că dacă a făcut, sau dacă a greșit ceva cu vorba sau cu fapta, roagă pe înalta adunare s'o atribue boalei sale. Trei sau patru târfe, care se aflau lângă mine, strigară: „Vai! ce suflet bun!...” Și l-au iertat din toată inima. Dar din asta nu e de tras nici o concluzie, căci dacă Cezar ar fi omorît pe mamele lor, tot așa l-ar fi iertat.

Brutus. — Și după asta a plecat așa supărat, cum l-am văzut?

Casca. — Da.

Cassius. — Cicerone a spus ceva?

Casca. — Da, a vorbit grecește.

Cassius. — În ce chestiune?

Casca. — Zău, să nu-mi mai vedeți fața, dacă pot să vă spun. Cei cari l-au priceput însă, își surâdeau și dădeau din cap. Cât despre mine, n'am înțeles o boabă. Aș putea să vă dau și alte știri: Marullus și Flavius, pentru că au rupt eșarfele de pe statuele lui Cezar, au fost reduși la tăcere. Adio! Dacă mi-aș mai putea aduce aminte, v'aș mai povesti multe alte caraghioslăcuri.

Cassius. — Casca, vrei să cinezi la mine, diseară?

Casca. — Nu, sunt invitat aiurea.

Cassius. — Vrei să prânzești la mine, mâine?

Casca. — Da, dacă mai sunt în viață, dacă tu nu ți-ai schimbat hotărîrea, și dacă prânzul tău merită să fie mâncat.

Cassius. — Bine, te aștept.

Casca. — Așteaptă-mă. Vă las cu bine pe amândoi.

(Casca iese).

Brutus. — Ce om necioplit s'a făcut! Eră plin de vioiciune pe vremea când mergea la școală.

Cassius. — Cu toată aparența lui de bădăran, e și acum vioi, când e vorba de executarea unei întreprinderi îndrăznețe, sau nobile.

Purtarea lui dârje e ca un fel de sos

pentru glumele ce le face, și care înlesnește oamenilor să-și mistue cuvintele cu mai multă poftă. X

Brutus. — Așa și este. Acum, te las. Mâine, dacă dorești să vorbim împreună, voi veni la tine; sau, dacă vrei, vino tu la mine, și eu te aștept.

Cassius. — Așa voi face; până atunci, gândește-te la lume.

(Brutus iese)

Da, Brutus, tu ești nobil; văd totuși, că firea-ți cinstită poate fi abătută de la pornirile sale instinctive, de aceea e bine un spirit nobil să se asocieze totdeauna cu egalul său, — căci cine e atât de tare, încât să reziste ispitei?

Cezar pe mine nu poate să mă sufere, dar pe Brutus îl iubește. Dacă aș fi acum Brutus și el ar fi Cassius, nu ar putea să-mi schimbe felul de a fi și gândi. În noaptea asta, voi arunca scrisori pe ferestrele lui Brutus, scrisori cu scriere diferită, ca și cum ar veni dela mai mulți cetățeni, toate exprimând înalța părere ce Roma o are despre el. În toate se va face în mod indirect aluzie la ambiția lui Cezar. Apoi, să se țină bine Cezar, căci ori îl vom răsturna, ori noi vom avea să îndurăm zile și mai rele.

(Iese).

SCENA III

Roma. — O stradă

Tunete și fulgere. — Intră, din părți opuse, Casca cu sabia scoasă afară și Cicero.

Cicero. — Bună seara, Casca. Ai condus pe Cezar acasă? De ce răsufli așa de greu și de ce ți-e privirea așa de aiurită?

Casca. — Nu ești emoționat, când întreaga masă grea a pământului se cutremură, ca ceva nestabil? O, Cicero, am văzut furtuni, când vânturile turbate frângeau și stejarii cei noduroși; am văzut și trufașul ocean umflându-se, turbat, înspumat, ridicându-se până 'n norii amenințatori; dar niciodată până în noaptea aceasta, până în prezent, nu m'a bătut o furtună, care să verse foc. Ori că e o revoluție în cer, ori că lumea, prea necuviincioasă cu zeii, a stârnit mânia acestora ca s'o pedepsiască cu prăpădul.

Cicero. — Cum! ai văzut ceva cu totul miraculos?

Casca. — Un sclav public (il cunoști bine din vedere), și-a ridicat în sus, mâna stângă, ce s'a aprins, și a scos o flacăra ca de douăzeci de torțe la un loc, și totuș mâna, nesimțitoare la foc, a rămas teafără.

Afară de aceasta (de atunci nu mi-am mai băgat sabia în teacă), lângă Capitoliu am dat față cu un leu, care m'a pironit cu ochii lui învăpăiați, apoi, încruntat, a plecat înainte, fără să-mi facă ceva. Colo se află o grămadă de vre-o sută de femei, de o paloare mortală, desfigurate de spaimă, cari jurau, că au văzut oameni, cu totul în flăcări, preumblându-se pe strazi.

Eri, cucuvaia, pasărea nopții, s'a așezat la miezul zilei pe piața publică, scoțând strigăte ascuțite și cobitoare. Ca asemenea minuni să se întâmple în acelaș timp, să nu ni se spună: „Astea sunt firești, pentru că iată care sânt cauzele...”

Eu cred că sunt semne prevestitoare de rele pentru țara noastră.

Cicero. — In adevăr, vremea noastră e foarte ciudată, dar oamenii tâlmăcesc lucrurile după modul lor de a vedea, dându-le un înțeles pe care nu-l au. Vine Cezar mâine la Capitoliu?

Casca. — Vine, pentru că a rugat pe Antonius să-ți trimeată vorbă, că va fi mâine acolo.

Cicero. — Noapte bună, atunci, vremea asta posomorită, numai de preumblare nu e.

Casca. — Noapte bună, Cicero!

(Iese Cicero).

(Intră Cassius).

Cassius. — Cine e acolo?

Casca. — Un Roman?

Cassius. — După voce ești Casca.

Casca. — Auzul ți-e fin, Cassius, ce noapte mai e și asta?

Cassius. — O noapte foarte plăcută pentru oameni cinstiți.

Casca. — Cine a mai pomenit cândva un cer atât de amenințător?

Cassius. — Acei, cari au văzut lumea atât de plină de păcate. În ce mă privește, m'am preumblat pe străzi, expunându-mă nopții periculoase și, descheiat cum mă vezi, Casca, mi-am expus trăsnetului pieptul. Când brazda albastră a fulgerului părea că deschide bolta cerului, mă așezam drept țintă spre săgețile lui.

Casca. — Dar pentru ce să pui atât de mult cerul la încercare? E soarta oamenilor să le fie frică și să tremure, când zeii cei atotputernici, prin semne, ne trimit asemenea înspăimântătoare prevestiri, ca să ne încremeniască.

Cassius. — Ești greu de cap, Casca, și scânteia de viață, ce-ar trebui s'o aibă oricare Roman, sau îți lipsește, sau nu te folosești de ea. Ești galben la față, ești pătruns de spaimă, te uluește strania mârjă a cerurilor. Dar dacă ai vrea să iei seama la adevărata pricină, dacă ai vrea să știi de ce focuri, de ce stafii se ivesc în um-

bră, de ce pasări și fel de fel de animale își lasă instinctul speței lor, de ce oamenii bătrâni fac nebunii, iar copiii profetizează, de ce ies din rânduiala firii lor, de ce, în sfârșit, toate acestea se fac unelte de spaimă și de prevestire, ai putea să știi. Eu aș putea, Casca, să-ți spun numele unuia, aidoma cu noaptea asta, în care tună, fulgeră, se deschid mormintele și rage leul în Capitoliu. Un om care, ca forță personală, nu e mai puternic de cât tine, ori de cât mine, și care totuși a devenit tot așa de fără seamăn și grozav, ca și aceste fenomene ciudate.

Casca. — De Cezar vrei să vorbești, nu e așa, Cassius?

Cassius. — Indiferent cine e, căci Romanii de astăzi au energie și vigoare ca și strămoșii lor. Dar blestemul epocii noastre e că spiritul strămoșilor noștri a murit și nu suntem însuflețiți de cât de spiritul mamelor noastre, răbdarea cu care purtăm jugul, ne dovedește afemeiați.

Casca. — În adevăr, se spune că mâine senatorii vor să proclame pe Cezar rege, și că el va putea să poarte coroana, pe apă și pe uscat, oriunde, numai aici în Italia nu.

Cassius. — Știu și eu atunci unde voi purta acest pumnal. Cassius va scăpa pe

Cassius (din sclavie. Zeilor, voi știți să faceți pe cel slab, viteaz și cum poate fi tiranul înfrânt.

Nici turnul de piatră, nici zidurile de bronz bătut, nici temnițele fără aer, nici lanțurile tari de fier, nu pot să încătușeze puterea sufletului. Viața sătulă de îngrădirile-i pământești, niciodată nu e lipsită de puterea de a se libera singură. Dacă știu sau nu, asta va afla-o. N'am de cât să vreau, ca să mă scutur de partea tiraniei, pe care o suport.

(Tună iar).

Casca. — Și eu pot și orice sclav are în mâna lui puterea de a sfărâma lanțurile robiei sale.

Cassius. — Și pentru ce-ar fi Cezar un tiran? Sărmanul de el, n'ar fi lup, dacă n'ar vedeà că Romanii sânt oi. Nici n'ar fi leu, dacă Romanii nu ar fi căprioare. Cine vreà să aprindă iute foc mare, îl începe întâi cu pae mărunte. Ce morman de gunoae, de murdării și de lepădături e Roma, ca să slujiască de combustibil fără de preț, flacării care să lumineze o păcătoasă creatură ca Cezar! Dar poate că durerea m'a împins prea departe. Poate că vorbesc în fața unui rob mulțumit cu soarta lui. Și-atunci știu că va trebui să

răspund de vorbele mele. Dar sunt înarmat și nu mă sperie pericolele.

Casca. — Vorbești cu Casca, cu un om care niciodată n'a făcut pe pârîtorul. Ia mâna mea! Pune la cale îndreptarea tuturor relexor și eu nu voi rămâne în urma celui mai cutezător dintre răsvrățiți.

Cassius. — Am făcut învoiala. Acum, Casca, află că, i-am și convins pe câțiva dintre cei mai vrednici Romani, să se întovărășiască cu mine la întreprindere, a cărei înfăptuire va fi spre cinstea noastră, dar care, în acelaș timp, e plină de pericole. Da, și sânt așteptat chiar acum sub porticele lui Pompei, pe noaptea asta îngrozitoare, în care nimeni nu ese din casă și aproape nu se poate merge pe ulițe. Priveliștea naturii, ca și opera pe care mânilor noastre o pregătesc, e sângeroasă, învăpăiată, groaznică.

(Intră Cinna).

Casca. — Tăcere un moment, căci vine cinevă grăbit.

Cassius. — E Cinna, îl cunosc după mers, ne e prieten. Cinna merge așa de grăbit?

Cinna. — Ca să te gălesc. Cine e acolo? Metellus Cimber?

Cassius. — Nu, e Casca, un părtaș al

intreprinderii noastre. Nu sunt așteptat, Cinna?

Cinna. — Imi pare bine.¹⁾ Dar ce noapte spăimântătoare e aceasta! Doi sau trei dintre noi am văzut lucruri foarte ciudate.

Cassius. — Nu sunt așteptat? Spune.

Cinna. — Da, te așteaptă. O, Cassius, dacă ai putea să câștigi pe nobilul Brutus de partea noastră!...

Cassius. — Fii liniștit. Bunule Cinna, ia hârtia asta și ai grije s'o pui pe jețul pretorului, așa ca Brutus să dea peste ea. Pe asta aruncă-i-o pe fereastra locuinței lui; lipește-o pe asta cu ceară pe statuia bătrânului Brutus. După ce vei fi făcut așa, vino sub porticele lui Pompei, unde ne vei găsi. Deci, Brutus și Trebonius sunt acolo?

Cinna. — Toți, afară de Metellus Cimber, care s'a dus să te caute la tine acasă. Bine, mă voi grăbi și voi face cu hârtiile astea așa cum mi-ai spus.

Cassius. — După ce voi isprăvi, să vii la teatrul lui Pompei.

(Cinna iese)

Vino, Casca, tu și eu, încă până nu se crapă de ziuă, vom merge la Brutus acasă:

---

1) Îi pare bine că și Casca face parte din conjurație.

trei părți din el sunt de pe acum ale noastre, iar după apropiata întâlnire, va fi cu totul al nostru.

Casca. — Oh, el e un favorit al poporului: deaceea, ceeace din partea noastră ar părea o crimă, grație prestigiului lui, ca sub înrâurirea celei mai puternice alchimii, se va schimba în virtute și merit.

Cassius. — Știi bine să prețuești și persoana și valoarea lui, și folosul cel mare ce-l putem trage din adeziunea sa la cauza noastră. Să plecăm, căci e după miezul nopții; înainte de zorii zilei, vom merge să-l deșteptăm și să ne asigurăm concursul lui.

(Ies).

ACTUL II

SCENA I

La Roma — Grădina lui Brutus

Intră Brutus

Brutus. — Ei, Lucius, ei!... Nu pot, după poziția stelelor, să ghicesc cât mai e până la ziuă. N'auzi Lucius? Aș vrea să am și eu cusurul de a dormi atât de greu! Hai, Lucius, hai!... Scoală, n'auzi? Ei, Lucius!

Intră Lucius

Lucius. — M'ai chemat, stăpâne?

Brutus. — Dă o faclă în odaia mea de lucru, Lucius, și după ce vei face lumină acolo, să vii să mă înștiințezi.

Lucius. — Am înțeles, stăpâne.

(Iese).

Brutus. — Nu se poate altfel de cât cu prețul vieții lui. Eu, dinspre partea mea, nu am nici un motiv personal. Am pornit

împotriva lui, numai din interes public: vreă să fie încoronat! Cât ar putea asta să-i schimbe felul de a fi, — asta e întrebarea: lumina călduroasă a zilei, scoate la iveală năpârca și ne previne să umblăm cu băgare de seamă. Să-l încoroneze? Așa. Atunci negreșit că-i punem în mână o sulită, cu care, după bunul plac, va putea face rău. Abuzul măririi se naște atunci când se despart într'un cuget puterea de omenie. Și, drept vorbind, nici odată n'am văzut la Cezar, să-i încalece patimile judecata. Dar este un adevăr învechit, că smerenia este scara ambiției în fașe. Cel care se urcă, e mai întâi cu fața spre scară, dar odată ajuns pe treapta cea de mai sus, își întoarce spatele și se uită în nori, disprețuind umilele trepte de jos, cu ajutorul cărora s'a înălțat. Așa poate să fie și cu Cezar. Și, ca să nu-i dăm puțința s'o facă, trebuie să luăm măsuri. Dar, fiindcă pricina ce i-o căutăm, să nu găsiască nici o îndreptățire în ceeace este el astăzi, trebuie s'o sprijinim pe considerația că, mărimdu-se, el ar putea să întâmpine cutare și cutare primejdie. Așa fiind, trebuie să-l privim ca pe un ou de șarpe, care, odată clocit, ar putea deveni veninos ca și neamul lui și să-l strivim în găoace.

Lucius. — Am aprins în cabinetul dumneavoastră lumina, stăpâne. Căutând cremenea pe fereastră, am găsit această hârtie pecetluită. (Ii întinde o scrisoare). Sunt sigur, că nu se află acolo, când m'am dus să mă culc.

Brutus. — Du-te iar de te culcă, mi s'ă luminat încă de ziuă. Băete, nu sunt mâine Idele lui Martie?

Lucius. — Nu știu, stăpâne.

Brutus. — Uită-te în calendar și adu-mi răspunsul.

Lucius. — Am înțeles, stăpâne.
(Iese)

Brutus. — Fulgerele ce brăzdează într'una cerul, dau atâta lumină, că pot să citească cu ajutorul lor.

(Deschide scrisoarea și citește)

„Brutus, tu dormi; deșteaptă-te și privește-te pe tine însu-ți. Fi-va oare Roma, etc?... Vorbește, lovește, mântuește! Brutus, tu dormi, deșteaptă-te!”...

Nu odată am dat peste asemenea instigări, presărate în calea mea. „Fi-va oare Roma, etc.?” Iată cum trebuie tălmăcit asta: Fi-va oare Roma terorizată de un om? Cum! Roma?

Strămoșii mei au gonit pe Tarquinius de pe străzile Romei, când acesta și-a zis rege. „Vorbește! Lovește! Mântuește!”

Pe mine mă 'ndeamnă să vorbesc și să lovesc? O, Romo, îți promit că, dacă de aceasta atârnă mântuirea ta, mâna lui Brutus nu-ți va refuză nimic!

(Lucius reîntră)

Lucius. — Stăpâne, au trecut patruspre zece zile din Martie.

(Bate cineva afară)

Brutus. — Bine; vezi că bate cineva la poartă.

(Lucius iese)

De când Cassius m'a ațâțat în contra lui Cezar, n'am mai dormit. În intervalul dintre aducerea la îndeplinire a unei fapte grozave și prima pornire, avem impresia unei viziuni fantastice, ori a unui vis hidos: sufletul și organele pieritoare stau atunci la sfat, și organismul omului, asemenea unui mic regat, e în prada unui fel de revolte.

(Lucius reîntră)

Lucius. — Stăpâne, colegul dumneavoastră Cassius e afară și dorește să te vadă.

Brutus. — E singur?

Lucius. — Nu, stăpâne, sunt și alții cu dânsul.

Brutus. — Li cunoști și pe aceia?

Lucius. — Nu, stăpâne; și-au înfundat pălăriile pe ochi, și fețele le sunt pe jumătate ascunse în mantale, așa că nu e

chip să-i recunosc după vre-o trăsătură a fizionomiei lor.

Brutus. — Să intre toți.

(*Lucius iese*)

Sunt conjurații. Oh! conspirație! Ți-e rușine să-ți arăți fața încruntată în timpul nopții, când doar geniul răului nu întâmpină nici o stavilă. Dar atunci, în timpul zilei, unde vei găsi o peșteră destul de întunecată, pentru a-ți ascunde fața-ți monstruoasă? Nu mai căută, conspirație, să te ascunzi sub masca zâmbetului și a prieteniei, căci dacă îți arăți fața adevărată, nici Erebus însuși nu ar fi destul de întunecat, pentru a te ocroti în contra bănelii.

(*Intră Cassius, Casca, Decius, Cina, Metellus Cimber și Trebonius*)

Cassius. — Ni'i prea mai mare îndrăzneala să-ți turburăm somnul. Bună dimineața, Brutus. Te supărăm?

Brutus. — Eram sculat, n'am închis ochii toată noaptea. Cunosce pe cei cari au venit aci cu tine?

Cassius. — Da, pe fiecare în parte, și nu e unul, care să nu fie pătruns de respect pentru persoana ta, și fiecare doarește să ai despre tine însuși părerea ce-o are oricare nobil Roman. Iată pe Trebonius,

Brutus. — Fie binevenit aci.

Cassius. — Iată pe Decius Brutus.

Brutus. — Fie și el binevenit.

Cassius. — Iată pe Casca, Cinna, Metellus Cimber.

Brutus. — Fie toți bineveniți. Ce grije mare s'a interpus între ochii voștri și odihna nopții?

Cassius. — Imi dai voie: numai un cuvânt?

(Brutus și Cassius își șoptesc)

Decius. — Colo e răsăritul... nu se luminează de ziuă dinspre partea aceea?

Casca. — Nu.

Cinna. — Mă iartă, ba da..., și liniile cenușii de colo, cari brăzdează norii, sunt vestitorii zilei.

Casca. — O să mărturisiți acum că amândoi vă înșelați. Colo, unde îmi îndrept eu sabia, răsare soarele, — ceeace e un punct cam prea spre sud, dacă ținem seama de tânărul anotimp al anului.¹⁾

Încă vre-o două luni, înălțându-se mai mult spre nord, își va trimite de acolo primele raze, iar răsăritul verii e tocmai în direcția în care se află Capitoliul.

Brutus. — Dați-mi toți mâna, unul câte unul.

1) Primăvara.

Cassius. — Și să jurăm că vom aduce la îndeplinire hotărîrea luată.

Brutus. — Nu, nu cu jurământ; dacă nu e de ajuns expresia feței¹⁾, suferința sufletelor noastre, desamăgirile epocii noastre, dacă acestea sunt motive fără greutate, atunci să lăsăm numai decît totul baltă și fiecare să plece ca să trîndăviască în patul său, iar trufașa tiranie să-și continue mersul, pînă cînd soarta ne va ajunge pe fiecare dintre noi. Dar dacă aceste motive, și sunt sigur că e așa, ascund în ele destul foc pentru a înflăcăra pe cei lași, și a oțeli molatecul suflet al femeilor, atunci concetățeni, de ce alt imbold mai avem nevoie, decît de propria noastră cauză, care să ne însuflețiască întru mîntuirea Statului? De ce alt legământ mai avem nevoie, decît de secretul care unește pe niște Romani, cari și-au dat cuvîntul și nu vor șovăi să și-l ție? De ce alt jurământ mai avem nevoie, decît de cinstea legată de cinste, că ori vom izbuti, ori vom pieri pentru cauza noastră? Să jure preoții și lașii și oamenii șireți, sau nenorociții bătrîni hodorogiți, și acele suflete răbdătoare, care binecuvîntează ne-

1) Adică: jalea întipărită pe fața unui cetățean, din pricina stărilor rele în care a ajuns Roma.

dreptatea; să jure pentru cauze rele, ticăloșii în cuvântul cărora lumea nu se încrede. Dar să nu pățăm neprihănită virtute a întreprinderii noastre, nici pornirea neîncătușată a curajului nostru, gândindu-ne că fie cauza noastră, fie hotărîrea noastră, ar avea trebuință de jurământ. Căci, fiecare picătură de sânge ce curge în vinele nobile ale unui Roman, s'ar spurcă, dacă el ar călca cea mai mică părțică din promisiunea ce i-a ieșit din gură.

Cassius. — Dar ce crezi despre Cicero? Să-l sondăm? Eu cred că s'ar lega strâns cu noi.

Casca. — Să nu-l lăsăm pe dinafară.

Cinna. — Nu, sub nici un cuvânt.

Metellus. — Da, să-l avem cu noi, căci părul lui argintiu va câștiga opinia publică de partea noastră și va aduce mulți partizani, cari să ne aprobe fapta. Se va spune că înțelepciunea lui ne-a călăuzit brațul. Tinerețea și îndrăzneala noastră nu trebuie să apară, decât investmântate de seriozitatea lui.

Brutus. — O, nu pomeniți de el, să nu ne destăinuim lui, căci el nu va pune umărul la o operă zămislită de alții.

Cassius. — Să-l lăsăm atunci pe dinafară.

Casca. — În adevăr, nu face de noi.

Decius. — Nu vom lovì pe nimeni altul, de cât pe Cezar?

Cassius. — Intrebarea ta, Decius, e la locul ei. Eu cred, că nu e nimerit, ca Marcu Antonius, cel așa de iubit de Cezar, să-i supraviețuiască lui Cezar. Vom găsi în el un intrigant șiret, și, o știți, dacă va uzà de mijloacele de care dispune, va putea, fără îndoială, să ne facă rău tuturora. Ca prevedere, să cadă în acelaș timp Antonius și Cezar.

Brutus. — Fapta noastră, Caius Cassius, vă pareà cumplit de sângeroasă dacă, după ce vom tăia capul, ne vom înverșunà să strivim și mădulele. Am semănà uci-gașului, a cărui ură zănatică nu se poatește cu moartea victimei sale, căci Antonius nu este de cât un braț al lui Cezar. Caius, să fim sacrificatori¹⁾, iar nu măcelari. Sântem toți împotriva spiritului lui Cezar, și în spiritul oamenilor nu există sânge. O! dacă am putea să nimicim numai spiritul lui, fără să-i mutilăm trupul! Dar vai, sângele lui Cezar trebuie să curgă! Nobili, prieteni, în suprimarea lui să dăm dovadă de curaj, dar nu și de cruzime. Să-l sacrificăm ca pe o jertfă adusă zeilor,

---

1) Preoții care, la iudei, și la păgâni, aduceau jertfe pe altarul divinității.

să nu-l ciopărțim, ca pe un stârv de aruncat câinilor. Inimile noastre să fie ca stăpânii șireți, care 'și îmboldesc slugile la o ispravă și-apoi tot ele fac pe supăratele. Cu vremea, se va putea spune că am săvârșit o faptă necesară, nu de ură. Dând această impresie, poporul ne va zice purificatori, nu omorâtori. Cât despre Marcu Antonius, să nu ne gândim la el, căci ce poate face brațul lui Cezar, când capul nu se mai află pe trunchi?...

Cassius. — Eu tot mă tem de Antonius, ca din adânc înrădăcinata lui iubire pentru Cezar....

Brutus. — Vai, bunule Cassius, nu te gândi la el. Dacă iubește pe Cezar, nu mai poate să facă rău decât sie-și: să se dea pradă gândurilor negre și să moară pentru Cezar. Și asta ar fi mult din partea lui, căci îi place jocul, desfrâul și cheful.

Trebonius. — Nu avem de loc de ce ne teme de el; să nu moară deci, lasă-l numai să trăiască și o să-l vedem încă râzând de toate acestea.

(Sună clopotul)

Brutus. — Tăcere! Să numărăm bătăile clopotului.

Cassius. — Clopotul a sunat trei.¹⁾

Trebonius. — E timpul să plecăm.

Cassius. — E lucru îndoios, însă, dacă Cezar va ieși sau nu azi din casă, căci de câtva timp s'a făcut superstițios, cu totul în contradicere cu părerea neclintită ce o aveà odinioară despre vedenii, visuri și prevestiri divine: e cu puțință, ca netăgăduitele minuni, grozăvia neobișnuită din noaptea asta și sfaturile augurilor, să-l facă să nu vie azi la Capitoliu.

Decius. — De asta să nu ai grije: dacă în adevăr a luat o asemenea hotărîre, voi ști eu să i-o schimb, căci îi place să asculte, cum rinocerii sunt prinși cu ajutorul arborilor, urșii cu ajutorul oglinzilor, elefanții cu ajutorul gropilor, lei cu rețeaua și oamenii cu lingușirile.

Dar când îi spun că el urăște pe lingușitori, spune și el că e așa, și tocmai atunci cade în capcana lingușirii. Lăsați pe mine, căci eu știu cum să mi-l învârtesc și vi-l aduc pe Cezar la Capitoliu.

---

1) În piesele lui Shakespeare și mai ales în cele cu subiect antic, ca *Iulius Cezar*, se găsesc o mulțime de anacronisme, ca cel de sus, ca vorba *calendar*, *ceas*, etc.

Witaker ia apărarea lui Shakespeare în cazul de față, spunând că, Romanii, în sălile lor de baie, aveau clopote, cu cari se sunau orele.

Cassius. — Atunci ne vom adunà cu toții la casa lui, ca să-l luăm.

Brutus. — La opt ore, cel mai târziu.

Cinna. — Cel mult, dar să nu lipsești.

Metellus. — Caius Ligarius nu-l are la stomac pe Cezar, care l-a dojenit fiindcă a vorbit bine de Pompei. Mă mir că nimeni din voi nu s'a gândit la el.

Brutus. — Atunci, bunule Metellus, treci pe la el; mă iubește mult și are pentru ce. Trimite-mi-l aci, și-l hotărâsc eu.

Cassius. — Ne apucă ziua aici. Te lăsam, Brutus. Prieteni, risipiți-vă, dar aduceți-vă toți aminte ce ați vorbit și arătați-vă vrednici de numele de Roman.

Brutus. — Bravii mei, fiți vioi și veseli chipurile noastre să nu ne trădeze gândul; să ne jucăm rolul ca și actorii Romani, cu curajul neadormit, reci în hotărârea noastră. Și acum, vă zic la toți, bună ziua!

(Ies toți, afară de Brutus)

Băete! Lucius!... doarme dus. La urma urmei, satură-te cu mana dulce ca mierea a somnului: Pe tine nu te muncesc, nici închipuirile, nici nălucirile, care umplu de griji. De aceea și dormi atât de adânc.

(Intră Portia)

Portia. — Brutus, dragul meu!

Brutus. — Portia, ce vrei? Pentru ce

te-ai sculat așa de vreme? Nu e pentru sănătatea ta, să-ți expui delicata constituție, în răcoarea aspră a dimineții.

Portia. — Nici pentru sănătatea ta nu e. In chip brusc, Brutus, te-ai furișat din pat. Aseară, la cină, te-ai sculat de-odată și ai început să umblî prin casă, îngândurat și suspinând, cu brațele încrucișate pe piept. Și când te-am întrebat ce ai, m'ai fixat cu o privire posomorîtă. Te-am întrebat iar, și-atunci te-ai scărpinat în cap și, nerăbdător, cum nu te-am mai văzut, ai bătut din picior. Eu am stărui, dar tu tot nu mi-ai răspuns, și cu un gest de mânie mi-ai făcut semn cu mâna să te las singur. Așa am și făcut, de teamă să nu-ți pun prea mult la încercare necazul, care pareă prea pornit. Am ieșit însă cu speranța că mohorala ta e trecătoare, precum se întâmplă. Din pricina ei, n'ai mâncat, n'ai vorbit, n'ai dormit și, dacă ea va înrâuri asupra făpturii tale trupești, ca asupra celei sufletești, o să ajung să nu te mai cunosc, Brutus. Dragă, destăinuește-mi pricina supărării tale.

Brutus. — Nu stau bine cu sănătatea, asta e tot.

Portia. — Brutus e cuminte și, dacă ar fi bolnav, s'ar căuta ca să se facă bine.

Brutus. — Da, așa și fac. Dragă Portia, du-te de te culcă!

Portia. — Dacă Brutus e bolnav, e bine. Atunci să umble desbrăcat și să aspire aburii vătămători ai dimineții? Cum! Brutus e bolnav și se scoală din patul lui călduț, ca să nesocotiască influențele rele ale nopții, și să înfrunte aerul necurat și umed, agravându-și astfel boala!.... Nu, dragul meu Brutus, boala de care pătimești e încuibată în sufletul tău, boală pe care în virtutea drepturilor și al locului ce-l ocup pe lângă tine, trebuie s'o cunosc. În genunchi, pe frumusețea mea ce odată o admirai, pe toate jurămintele tale de iubire ce mi-ai făcut, pe legământul solemn ce ne-a unit și contopit, te conjur, ca să-mi destăinuești mie, jumătatea ta, care sânt una cu tine, de ce ești atât de mâhnit, și cine erau oamenii, cari te-au vizitat peste noapte.

Căci au fost aci șese sau șapte inși, care 'și ascundeau fața până și în întuneric.

Brutus. — Nu ingenunchià, dragă Portio.

Portia. — N'ar fi nevoie s'o fac, dacă și tu ai fi draguț cu mine. Spune-mi Brutus, se află scrisă în legământul căsătoriei noastre, opreliștea tainelor care te privesc pe tine? Nu sânt a ta, de cât într'un fel anumit, într'un chip restrâns, cu anumite margini, ca să zic așa: numai ca să-ți țin

tovărășie la mese, la culcare și să vorbim din când în când? Ocup oare numai ulicioarele mărginașe ale dragostei tale? Dacă atâta tot este partea mea, Portia este numai ibovnica lui Brutus, iar nu nevasta lui.

Brutus. — Tu ești adevărata și vrednica-mi de cinste soție, și 'mi ești tot așa de scumpă, ca și stropii roșii de sânge din inima mea întristată.

Portia. — Dacă aceasta ar fi adevărat, atunci ți-aș ști și secretul. E drept, sunt o femeie, dar o femeie, pe care nobilul Brutus a luat-o de soție; sunt o femeie, da, dar o femeie cu nume bun: fiica lui Cato. Crezi oare că nu sunt mai tare de cât sexul meu, cu un astfel de tată și un astfel de bărbat? Destăinuește-mi secretul tău, nu-l voi divulga nimănui. Am dat o dovadă puternică de credința mea, făcându-mi singură o rană, coala în coapsă. Cum! Să fiu în stare s'o îndur asta cu răbdare, și să nu fiu capabilă de a păstra secretele bărbatului meu?

Brutus. — Oh, Zeilor, făceți-mă vrednic de această nobilă femeie.

(Bate cineva afară)

Auzi!... auzi!... bate cineva, Portia, du-te în casă pentru o clipă; voi veni și eu numai decît să încredințez sâmului tău тайнеle inimii mele. Îți voi explica toate ac-

tele, natura adevărată a tristeții mele.
Pleacă iute.

(Portia iese),

(Intră Lucius și Ligarius).

Lucius! Cine bate?

Lucius. — E un om bolnav, care dorește să-ți vorbească.

Brutus. (aparte). — Caius Ligarius, despre care a vorbit Metellus. — (tare). — Băete, pleacă. Caius Ligarius, ce faci?

Ligarius. — Primește bună ziua ce ți-o dă o voce slabă.

Brutus. — Oh! ce vreme ți-ai ales, bravule Caius, ca să porți o scufă de noapte! Numai bolnav să nu fii!

Ligarius. — Nu sunt bolnav, dacă Brutus se gândește la vre-o faptă demnă de numele cinstei.

Brutus. — Da, mă gândesc la o asemenea faptă, Ligarius; ai însă o ureche atentă, ca să ascuți?

Ligarius. — Pe toți zeii, înaintea cărora se închină Romanii, pe loc mă desbar de boala mea. Suflet al Romei, fiu brav, al unui tată respectat, tu, asemenea unui vrăjitor, mi-ai trezit spiritual amorțit. Poruncește-mi acum să m'arunc în vultoare și mă voi lupta și cu lucrurile imposibile; da, voi ieși biruitor. Ce trebuie să fac?

Brutus. — O întreprindere, care va face sănătoși pe oamenii bolnavi.

Ligarius. — Dar nu sunt și din cei sănătoși, pe cari trebuie să-i îmbolnăvim?

Brutus. — Trebuie s'o facem și pe asta. Ce anume e de făcut, Casius, și-o spune pe drum, care este obiectul acestei întreprinderi.

Ligarius. — Pornește deci, iar eu, cu inima încinsă de o nouă flacără, te voi urmă, ca să săvârșesc o faptă de care încă habar n'am; îmi ajunge însă că Brutus e cel care mă călăuzește.

Brutus. — Atunci, urmează-mă.

(Iese).

SCENA II.

La Roma. — O cameră în palatul lui Cezar

Tunele și fulgere. — Intră Cezar

Cezar. — Nici cerul, nici pământul n'au avut pace în noaptea asta. De trei ori, Calpurnia a strigat în somn: „Ajutor, ajutor! Il omoară pe Cezar!” Veniți, care-vă!

(Intră un servitor)

Servitorul. — Stăpâne!

Cezar. — Du-te și spune preoților să aducă sacrificii și să te 'ntorci să-mi comunici prezicerea lor

Servitorul. — Am înțeles, stăpâne.

(Iese).

(Intră Calpurnia)

Calpurnia. — Ce ai de gând, Cezare? Vrei să te duci? Azi nu trebuie să te urnești din casă.

Cezar. — Cezar va plecà de-acasă. Până acum amenințările nu m'au ajuns de cât pe la spate; când vor vedea fața lui Cezar, se vor topi.

Calpurnia. — Cezare, niciodată nu m'am luat după prevestiri, dar azi ele mă înspăimântă. E colo unul care, în afară de ceea ce am auzit și văzut noi, povestește vedenii nespuse de înfiorătoare, ce li s'a arătat străjerilor. O leoaică a fâtat în stradă, mormintele s'au deschis și, căscate, au dat afară pe morții lor; teribili războinici de foc se luptau pe nori, așezați în linie de bătaie și pe escadroane, după toate regulile războiului, iar sângele lor a picurat peste Capitoliu. Sgomotul luptei răsună în văzduh, caii nechezau și morții gemeau, stafiile strigau și se bociau pe străzi... Oh! Cezare, așa semne nu s'au mai pomenit și deaceea, mă tem de ele.

Cezar. — Cum se poate înlătură, ceea ce este orânduit de către Zeii cei puternici? Cezar va plecà de-acasă, căci aceste prevestiri sunt pentru toată lumea, ca și pentru el.

Calpurnia. — Când mor cerșetorii nu se arată comete. Dar cerul însuși cu brazde de foc, vestește moartea stăpânilorilor.

Cezar. — Lași sunt de multe ori pe punctul de a-și da sufletul, înainte de a muri de-abinelea; viteazul nu cunoaște moartea decât odată. Din toate minunile, despre care am auzit până acum, cea mai ciudată mi s'a părut frica oamenilor, când e știut că moartea, care e un sfârșit de neînlăturat, vine când scris e să vie.

Ce zic augurii?

(Servitorul reintră)

Servitorul. — Vă sfătuesc să nu ieșiți astăzi. Scoțând măruntaele unui animal jertfit, n'au putut să-i găsiască inima.

Cezar. — Zeii au făcut aceasta, ca să rușineze lașitatea. Cezar ar fi un animal fără inimă, dacă de frică, ar stă astăzi acasă.

Nu, Cezar nu va rămâne. Pericolul știe prea bine, că Cezar e mai periculos decât dânsul. Suntem doi lei într'o zi făcuți, dar eu am ieșit înaintea lui și sunt mai cumplit eu decât el. Cezar, așa dar, va plecà de-acasă.

Calpurnia. — Vai, dragul meu, înțelepciunea ți s'a topit în încrederea ce-o ai în tine. Nu ieși azi. Zi că frica mea, iar nu a ta, te ține, în casă. Vom trimite la

Senat pe Marcu Antonius, ca să spună că nu ți-e bine azi. În genunchi te rog, ascultă-mă.

Caesar. — Fie. Marcu Antonius să anunțe că nu mi-e bine, iar eu, de capriciul tău, voi stă acasă.

(Intră Decius)

Iată Decius Brutus, se va duce el să comunice Senatului.

Decius. — Slavă ție Cezar! Bună-ziua, vrednic Cezar, viu să te iau la Senat.

Cezar. — Și-ai sosit tocmai la timp, să duci salutul meu senatorilor și să le spui, că nu vreau să viu azi: să zic că nu pot, e o minciună; că nu îndrăznesc, e și mai mare minciună. Nu vreau să viu azi.... Spune-le așa, Decius.

Calpurnia. — Spune-le, că e bolnav.

Cezar. — Minți-vă Cezar? Intinsu-mi-am brațul cuceritor așa de departe, (ca să-mi fie frică de a spune bărbilor cărunte adevărul? Decius, mergi de le spune, că Cezar nu vreă să vie

Decius. — Prea puternic Cezar, dă-mi un motiv, căci au să-și râdă de mine, când le-oiu vorbi așa.

Cezar. — Motivul e voința mea, — nu vreau să viu. Explicația asta ajunge Senatului. Dar, pentru dumerirea ta personală, deoarece țin la tine, îți voi spune

pricina; uite, soția mea, Calpurnia, ea mă oprește acasă. A visat astă-noapte, că mi-a văzut statuia, din care, ca dintr'o fântână cu o sută de guri, curgea sânge curat, și că mulți Romani sdraveni, au venit zâmbind de și-au înmuiat mâinile. Iar ea o tălmăcește ca o prevenire și prevestire a unor pericole iminente, și în genunchi m'a rugat să stau astăzi acasă.

Decius. — Visul acesta e interpretat pe dos. Eră o viziune frumoasă și norocoasă. Statuia ta, din care pe atâtea țevi țâșniă sânge în care mulți Romani veseli își înmuiiau mâinile, însemnează, că de la tine va suge falnica Romă sângele regenerării sale, iar fruntașii cetății se vor îmbulzi să ia un strop, o urmă, o amin-tire scumpă. Aceasta-i tălmăcirea.

Cezar. — Și e foarte bună.

Decius. — Vei vedeà că am și mai multă dreptate, după ce mă vei fi ascultat. Află dar că Senatul a hotărît să deà azi o coroană puternicului Cezar. Dacă le trimeti vorbă că nu vii, atunci ei pot să-și schimbe gândul. Afară de asta, lucrul ar putea fi luat de lume în batjocură, dacă s'ar găsi unul care să spună: „Să închidem Senatul, până când soția lui Cezar va avea visuri mai frumoase. Dacă Cezar se ascunde, cum vrei să nu se șoptiască: „Ve-

deți, lui Cezar îi e frică?" Iartă-mă, Cezar; numai iubirea, sincera'mi dorință ce am să te văd înălțat tot mai sus, mă îndeamnă să-ți vorbesc astfel, iar judecata minții mele e de acord cu sentimentul devotamentului meu

Cezar. — Cât de absurdă pare acum groaza ta, Calpurnio! Mi-e rușine că am putut să cedez. Dați-mi toga, căci vreau să plec.

(Intră *Publius, Brutus, Ligarius, Mettelus, Casca, Trebonius și Cinna*)

Iată-l și pe *Publius*, a venit să mă ia.

Publius. — Bună-dimineața, Cezar.

Cezar. — Bine-ai venit, *Publius*. — Ce fel, *Brutus*, și tu ai pornit de-acasă, așa de vreme? Bună ziua, *Casca*. — *Caius Ligarius*, Cezar ți-a dorit totdeauna mai puțin rău, decât îți fac frigurile cari te-au vlăguit. — Cât e ceasul?

Brutus. — A bătut opt, Cezar.

Cezar. — Vă mulțumesc pentru ostenala și curtenia voastră

(Intră *Antonius*)

Iată-l pe *Antonius*, care chiefuește până noaptea târziu, și tot s'a sculat. Bună dimineață, *Antonius*.

Antonius. — Bună dimineață, slăvite Cezar.

Cezar. — Spune în casă să prepare to-

tul. Sunt bun de muștrat, că fac să fiu atâta așteptat. — Iată-l și pe Cinna, pe Metellus și pe Trebonius! (Către Trebonius). — Ți-am rezervat o oră ca să stăm de vorbă. Nu uită să treci azi pe la mine; să-mi stai aproape ca să nu te uit.

Trebonius. — Da, Cezar! (Aparte) — Și voi stă atât de aproape, că prietenii tăi cei mai buni, vor regreta că n'am stat mai la o parte.

Cezar. — Bunii mei prieteni, să intrăm aci și să goliți cu mine o cupă de vin, și, ca buni prieteni, vom porni apoi împreună.

Brutus. (aparte). — Buni prieteni și „ca buni prieteni” nu e tot una. Oh! Cezar, gândul acesta sfâșie inima lui Brutus!

(Iese).

SCENA III

La Roma. — O stradă lângă Capitoliu

Intră Artemidorus ghicitorul, citind

Artemidorus. — „Cezar, păzește-te de Brutus; ferește-te de Cassius; nu te apropiă de Casca; fii cu ochii spre Cinna; nu te încrede în Trebonius; supraveghează bine pe Metellus Cimber; Decius Brutus nu te iubește; l-ai supărat pe Caius Ligarius. Acelaș gând îi însuflețește pe toți acești

oameni; și e îndreptat în contra lui Cezar. Dacă nu te crezi nemuritor, păzește-te: nepăsarea favorizează conspirația. Să te ocrotiască Zeii cei puternici! Prietenul tău”.
„Artemidorus”.

Voi aștepta aci trecerea lui Cezar și-i voi înmâna înștiințarea asta, ca pe o petiție. Inima mi se frânge, că virtutea nu poate să trăiască, fără să fie expusă colților invidiei.

Dacă citești aceasta, oh, Cezar, poți să mai trăiești; dacă nu, atunci soarta conspiră cu trădătorii.

(Iese).

SCENA IV

La Roma. — Altă parte a aceleiași strade, dinaintea casei lui Brutus

Intră Portia și Lucius

Portia. — Te rog, băete, aleargă la Senat, nu stă să-mi răspunzi, du-te repede. De ce stai?

Lucius. — Ca să știu ce am de făcut, doamnă.

Portia. — Aș fi voit să te duci și să te întorci, înainte decât mi-ar trebui mie ca să-ți spun ce să faci acolo. — (Aparte) — Energie, nu mă părăsi, pune un munte

înalt între inima și limba mea! Am suflet de bărbat, dar putere numai de femeie.

{ Cât e de greu pentru o femeie să ție un secret! — (Lui Lucius) — Ești tot aci?

Lucius. — Dar ce trebuie să fac, doamnă? Să alerg la Capitoliu și-atât?... Și să mă întorc cu nimic?

Portia. — Adu-mi răspuns, băete, dacă stăpânul tău arată bine la față, căci a plecat bolnav. Observă bine, ce face Cezar, cine se 'mbulzește spre el cu suplici. Ascultă, băete, ce sgomot se aude?

Lucius. — N'aud nimic, doamnă.

Portia. — Te rog, ascultă bine; am auzit un zgomot mare, încăerare, tumult; sgomot adus de vânt dinspre Capitoliu.

Lucius. — Drept să vă spun, doamnă, eu n'aud nimic.

(Intră Artemidorus ghicitorul)

Portia. — Apropie-te prietene; pe ce drum ai venit încoace?

Ghicitorul. — De la mine de-acasă, nobilă doamnă.

Portia. — Cât e ceasul?

Ghicitorul. — Aproape nouă, doamnă.

Portia. — A intrat Cezar la Capitoliu?

Ghicitorul. — Nu încă, doamnă. Mă duc să-mi găsesc un loc, ca să-l văd, când va trece la Capitoliu.

Portia. — Ai vre-o cerere de făcut lui Cezar, nu e așa?

Ghicatorul. — Da, am, doamnă; dacă Cezar va găsi cu cale să voiască binele lui Cezar, dându-mi ascultare, îl voi sfătui să aibe mai multă grije de propria sa persoană.

Portia. — Cum! Știi oare că s'a pus la cale vre-un rău în contra lui?

Ghicatorul. — Nimic de care să fiu sigur, dar multe de care mă tem că se pot întâmplă. Bună ziua, doamnă. Aci strada e strâmtă. Mulțimea ce se ține de călcaele lui Cezar, senatori, pretori și solicitori din poporul de rând, l-ar înăbuși, l-ar omori, pe un om slab ca mine. Mă duc să caut un loc mai încăpător și-acolo să vorbesc cu marele Cezar, când va trece.
(Iese)

Portia. — Trebuie să intru în casă. Vai mie! Ce lucru plăpând e o inimă de femeie! Oh! Brutus! Cerul să te ajute în întreprinderea ta! — De sigur că băiatul m'a înțeles.

Brutus are o cerere, pe care Cezar n'o va satisface... Oh!... îmi vine rău!... Aleargă, Lucius, și vorbește de mine stăpânului meu. Spune-i că sunt veselă, vino apoi îndărăt și adu-mi răspunsul lui.

(Iese amândoi prin laturi opuse).

ACTUL III

SCENA I

Roma. — Capitoliul. — Senatul ține ședință. Mulțimea se află îngrămădită pe strada ce duce spre Capitoliu; printre mulțime Artemidorus ghicitorul — Fanfare.

Intră Cezar, Brutus, Cassius, Casca, Decius, Metellus, Trebonius, Cinna, Antonius, Lepidus, Popilius, Publius și alții.

Cezar. — Idele lui Martie au sosit?

Ghicitorul. — Da, Cezar, dar n'au trecut. Slavă ție, Cezar! Citește această petiție.

Decius. — Trebonius te roagă să citești când vei avea timp această umilă petiție.

Artemidorus. — O, Cezar, citește întâi pe a mea, căci suplica mea privește mai de aproape pe Cezar. Citește-o, mare Cezar.

Cezar. — Ce mă privește pe mine personal, va fi lăsat să fie examinat la urmă.

Artemidorus. — Nu amână, Cezar, citește pe loc.

Cezar. — Ce, omul ăsta e nebun?

Publius. — Haimana, dă-te la o parte.

Cassius. — Ce! în stradă dați zor cu petițiile voastre? Veniți la Capitoliu.

(Cezar intră în Capitoliu, ceilalți îl urmează.

Toți senatorii se ridică)

Popilius. — Iți urez isbândă în întreprinderea de astăzi.

Cassius. — Ce întreprindere, Popilius?

Popilius. — Adio!

(Inaintează spre Cezar)

Brutus. — Ce-a spus Popilius Lena?

Cassius. — Ne-a urât ca întreprinderea noastră de azi să reușiască. Mă tem că planul nostru e descoperit.

Brutus. — Privește, cum se apropie de Cezar. Observați-l.

Cassius. — Casca, nu pierde vremea, căci ne temem să nu ni se zădărniciască proiectul. Ce e de făcut, Brutus? Dacă suntem demascați, unul din doi, Cassius ori Cezar nu mai iese de aci, căci eu mă voi omori singur.

Brutus. — Cassius, nu-ți pierde cum-pătul: Popilius Lena nu vorbește de planul nostru; căci, privește, surâde și fața

lui Cezar nu se schimbă.

Cassius. — Trebonius își cunoaște rolul; căci, uită-te, Brutus, cum înlătură din cale pe Marcu Antonius.

(Ies Antonius și Trebonius.— Cezar și senatorii își ocupă locurile).

Decius. — Unde e Metellus Cimber? Să se arate și să înfățișeze îndată cererea sa lui Cezar.

Brutus. — E gata: vezi de-l ajută!

Cinna. — Casca, tu cel dintâi, vei ridica brațul.

Cezar. — Suntem toți gata? Ce abuzuri sunt de semnalat, pe cari Cezar și senatul său să le îndrepte?

Metellus. — Prea înălțate, prea mărite și prea puternic Cezar, Metellus Cimber depune la picioarele tale umila lui inimă...
(Ingenuchiază).

Cezar. — Trebuie să te înștiințez, Cimber, că târîrea asta și aceste temeneli de rob, pot să înfierbânte sângele oamenilor de rând și să schimbe în joc de copii decretelor anterioare, deciziile odată luate. Nu fii naiv, să crezi, că Cezar are în vinele lui un sânge atât de aprins, încât să se lase înduplecat prin mijloacele bune pentru impresionarea celor slabi de înger, adică: lingușirile, încinăciunile adânci, gudurăturile târîtoare de cățeluș. Fratele tău

a fost surghiunit prin decret. Dacă te încovoi, dacă te rogi și te guduri pentru el, cu dispreț te gonesc din calea mea. Află că Cezar nu face nedreptate și că nu se lasă înduplecat fără motiv.

Metellus. — Nu mai e aci un glas mai demn decât al meu, care să impresioneze mai plăcut urechea lui Cezar, în favoarea rechemării fratelui meu surghiunit?

Brutus. — Îți sărut mâna, Cezar, dar nu din lingușire, și-ți cer ca imediat să-i dai lui Publius Cimber învoirea de a se reîntoarce.

Cezar. — Ce, Brutus?

Cassius. — Mă iartă, Cezar; Cezar, mă iartă: Cassius se închină prosternându-se la picioarele tale, ca să-ți implore libertatea pentru Publius Cimber.

Cezar. — Lesne aş putea fi mișcat, dacă aş fi ca voi. Dacă aş ști și eu să mă rog ca să mișc pe alții, m'ar mișcă și pe mine rugăciunile altora; dar sunt neclintit ca steaua nordului¹⁾, care, ca fixitate rigidă, n'are pereche pe bolta cerească, împodobită cu nenumărate licăriri, toate de foc și toate lucitoare, dar numai una singură din toate nemișcată rămâne la locul ei. Așa și pe lume, care e plină de oa-

---

1) Steaua polară.

meni; dar oamenii, fiind de carne și sânge, sunt impresionabili; dar din numărul lor, eu nu cunosc decât pe unul singur, care e neclătinat în poziția sa, nemișcat și neînduplecat, iar acela sunt eu. Să vă dau încă o dovadă, chiar cu acest prilej: neștrămutată mi-a fost hotărîrea, ca Cimber să fie exilat, tot neștrămutată mi-e ca el să rămână în surghiun.

Cinna. — O, Cezar!...

Cezar. — Fugi! Vrei să miști Olimpul din loc?

Decius. — Mărite Cezar!...

Cezar. — Nu îngenunchiă Brutus, zădarnic!

Casca. — Vorbește, tu braț pentru mine!

(Casca împlântă lui Cezar pumnalul în ceafă. Cezar îi apucă brațul. Atunci e lovit de mai mulți alți conspiratori și în urmă de Marcus Brutus).

Cezar. — Și tu, Brutus?... Poți să mori, atunci, Cezar!

Cinna. — Libertate!... Mântuire!... Tirania a murit!... Dați fuga, proclamați-o, vestiți-o în tot orașul.

Cassius. — Urcă-se unii pe tribunele publice și să strige: „Libertate, mântuire și legalitate!”

Brutus. — Popor și senatori, nu vă speriați, nu fugiți, opriți-vă!... Datoria ambiției e plătită!

Casca. — Sue-te la tribună, Brutus.

Decius. — Acelaş lucru să-l facă şi Cassius.

Brutus. — Unde e Publius?

Cinna. — Aci, cu totul uluit de această răskoală.

Metellus. — Rămâneţi strâns uniţi, la un loc, ca nu cumvâ vre-un prieten al lui Cezar...

Brutus. — Nu e vorba de rămas aci. Publius, fii curajos, nu e nici un pericol pentru persoana ta, nici pentru oricare alt Roman. Spune-le-o asta la toţi, Publius.

Cassius. — Şi părăseşte-ne, Publius, ca nu cumvâ poporul, dând năvală contra noastră, să nu nesocotiască şi bătrâneţele tale.

Brutus. — Aşa să faci, şi nimeni să nu dea socoteală de această faptă, decât noi, făptuitorii.

(Trebonius reîntră)

Cassius. — Unde e Antonius?

Trebonius. — A fugit, îngrozit, acasă. Bărbaţi, femei şi copii sunt aiuriţi, ţipă şi fug, ca şi cum a sosit ziua judecăţii din urmă.

Brutus. — Soartă! Voim să-ţi cunoaştem hotărîrea. — Că trebuie să murim, o ştim, noi oamenii. Numai de clipa morţii şi de prelungirea vieţii purtăm grije.

Cassius. — Deaceea, cel care ţi-a scurtat

douăzeci de ani din viață, i-a scurtat tot atâția ani de frica morții.

Brutus. — Dacă e așa, moartea atunci e o binefacere. Și astfel suntem prietenii lui Cezar, deoarece i-am scurtat zilele ce aveà să le mai trăiască în frica morții. Plecați-vă și să ne înmuiem până la coate brațele în sângele lui Cezar, și să ne ungem săbiile; să mergem apoi până 'n piața publică, și, învârtind armele înroșite deasupra capetelor noastre, să strigăm cu toții: „Pace, mântuire și libertate!”

Cassius. — Plecați-vă și scăldați-vă mâinile în sângele lui. Câte veacuri de acum înainte se va repetà marea noastră faptă în state ce nu sunt încă născute, la popoare încă necunoscute!

Brutus. — De câteori se va dà în spectacol Cezar însângerat, care acum zace întins la picioarele statuei lui Pompei, nevrednic ca și țărâna!

Cassius. — De câteori se va 'ntâmplă aceasta, tot de atâtea ori se va zice de conspirația noastră: iată o mână de oameni, cari au redat patriei lor libertatea.

Decius. — Ei bine, plecăm?

Cassius. — Da, toți să plecăm, cu toții, cu Brutus în cap, iar pe urmele pașilor săi va călcà podoaba civismului Romei.

(Intră un servitor)

Brutus. — Stați, cine vine? E unul dintre ai lui Antonius.

Servitorul. — Așà, Brutus, mi-a poruncit stăpânul meu să îngenuchiez; așà mi-a spus Marcu Antonius să-ți cad la picioare și fiind prosternat, așà mi-a ordonat să-ți vorbesc: Brutus e nobil, înțelept, viteaz și cinstit; Cezar erà puternic, cutezător, ilustru și afabil; spune-i, că iubesc pe Brutus și'l țin în cinste; spune-i că mă temeam de Cezar, îl onoram și'l iubiam. Dacă Brutus promite, că Antonius poate să vie în siguranță la dânsul și dacă vreà a-i dovedì că Cezar și-a meritat moartea, Marcu Antonius nu va mai iubi pe Cezar mort, după cum va iubi pe Brutus în viață; se va legà cu credință de soarta și acțiunea nobilului Brutus, nepăsător de pericolele drumului nebătătorit încă. Așà a spus stăpânul meu Antonius.

Brutus. — Stăpânul tău e un înțelept și viteaz Roman și n'am gândit niciodată rău despre dânsul. Spune-i că numai dacă dorește să vie aci, va fi satisfăcut; și, pe cinstea mea, va plecà apoi neatins.

Servitorul. — Il voi aduce îndată.

(Iese).

Brutus. — Eu cred că o să ni-l facem lesne prieten.

Cassius. — Și eu doresc. Și totuș am

o presimțire, că trebuie să ne ferim bine de el, și întotdeauna bănuelile mele sunt confirmate de evenimente.

(Antonijs intră)

Brutus. — Iată că vine Antonius. — Bine ai venit, Mareu Antonius.

Antonius. — Oh! puternice Cezar! Atât de jos zaci? Oare toate cuceririle, gloriile, triumfurile și prăzile tale, s'au redus la atât de puțin spațiu? — Adio. — Nu știu, patricianilor, ce aveți de gând? Al cui sânge mai trebuie să curgă? Cine vă mai e suspect? Dacă chiar de mine e vorba, apoi nu e ceas mai nimerit pentru aceasta, ca acela al morții lui Cezar, și nici o unealtă nu e nici pe jumătate vrednică tot pentru aceasta, ca săbiile ilustrate cu sângele cel mai nobil din întreaga lume. Vă conjur, dacă sunteți porniți contra mea, atunci chiar acum, cât timp mânilor voastre înroșite, mai fumegă de sângele lui cald, faceți-vă voia. O mie de ani să trăiesc și n'aș putea nici odată să fiu așa dispus să mor, ca acum. Nici-un loc, nici un alt mijloc de moarte n'ar putea să-mi placă atât, decât să cad acî lângă Cezar, lovit de voi, floarea spiritelor superioare ale acestei epoci.

Brutus. — O, Antonius, nu ne cere moartea ta. Deși trebuie să-ți părem sanguiinari și cruzi, mânilor noastre mânjite și

fapta noastră așa ne arată. Dar tu nu vezi acum de cât mânilor și fapta sângeroasă ce-am săvârșit-o. Inimile noastre însă nu le vezi, ele sunt pline de milă; și mila pentru suferințele obștești ale Romei (cum focul gonește focul, astfel mila gonește mila), ne-a înarmat brațul în contra lui Cezar.

Când e vorba de tine, Marc Antonius, vârfurile săbiilor noastre sunt tocite, de plumb, brațele noastre sunt lipsite de puterea de a face rău; iar inimile noastre pline de dragoste frățească, îți fac loc în ele, cu toată gingășia iubirii, cu stimă și respect pentru persoana ta.

Cassius. — Cuvântul tău va avea tot atâta greutate ca al oricărui dintre noi, la împărțirea noilor demnități.

Brutus. — Aibi numai răbdare, până ce vom potoli mulțimea, nebună de groază, atunci îți voi lămurii cauza ce m'a hotărât pe mine, care îl iubiam pe Cezar, să-l lovesc.

Antonius. — Nu mă îndoiesc de înțelepciunea ta. Să-mi dea fiecare mâna lui însângerată: pe a ta, Marcus Brutus, vreau s'o strâng mai întâi; apoi Caius Cassius, dă-mi-o pe-a ta; acum, mâna ta Decius Brutus, și a ta Metellus, a ta Ciinna, și a ta, viteazule Casca. Deși cel din urmă,

nu însă cel din urmă în afecțiunea mea, bunule Trebonius, dă-mi-o pe a ta. Voi toți, patriciani... Vai! Ce să vă spun? Reputația mea se află pe un teren atât de alunecos acum, încât nu se poate să nu vă faceți o idee urâtă despre mine: sau sunt un laș, sau sunt un lingușitor. — Că te-am iubit, Cezar, da, e adevărat! Dacă spiritul tău ne privește în acest moment, să nu fie mai trist și decât moartea ta, văzându-l pe Antonius al tău, că face pace, strângând mâinile însângerate ale dușmanilor tăi, — o, tu cel mai nobil! — și încă în prezența cadavrului tău! Mai bine mi-ar ședeă să am atâția ochi, câte răni ai tu, și toți să verse atâtea lacrimi, cât sânge a curs din rănil tale, de cât să fiu în termeni de prietenie cu dușmanii tăi. Iartă-mă, Iulius! — Acî ai fost tu surprins, cerb curajos, acî ai căzut tu și acî stau vânătorii tăi, împodobiți cu prada lor, cu purpura sângelui tău. O, lume! Tu erai pădurea acestui cerb, iar el, o lume! Eră cu adevărat inima¹⁾, care te însufletea. Iată-te asemenea unei căprioare lovită de mai mulți prinți, ucisă!

1) E acî un joc de cuvinte cu *heart* inimă, și *hart*, cerb, joc, care, după Coleridge, ar fi fost intercalat de vre-un actor.

Cassius. — Marc Antonius!...

Antonius. — Iartă-mă, Caius Cassius, înșiși dușmanii lui Cezar vor vorbi astfel, — din partea unui prieten însă e lauda prea rece.

Cassius. — Nu te învinuesc că lauzi astfel pe Cezar, dar ce fel de pact ai de gând să faci cu noi? Vrei să fii trecut în numărul prietenilor noștri, sau să ne vedem de treabă, fără să mai contăm pe tine?

Antonius. — Deaceea v'am și dat mâna adineauri; dar e adevărat, că m'am depărtat de țintă, uitându-mă la Cezar. Prieten sunt cu voi și vă iubesc pe toți, cu speranța că'mi veți arăta motivele, pentru ce, și în ce anume a fost Cezar periculos.

Brutus. — Altminteri, priveliștea aceasta, ar fi cu-adevărat sălbatică. Motivele noastre cuprind un număr atât de mare de îndreptățiri legitime, încât dacă tu, Antonius, ai fi fiul lui Cezar, tot ar trebui să te declari satisfăcut.

Antonius. — Asta și doresc; și, afară de asta, vă cer să-mi îngăduiți să expun corpul lui în piața publică și de pe tribună, așa cum e de-așteptat de la un prieten, să țin un discurs la înmormântarea lui.

Brutus. — Ai această învoire, Marc Antonius.

Cassius. — Brutus, să-ți spun o vorbă. (Aparte lui Brutus) — Nu-ți dai socoteală, de ce faci; nu trebuie să consimți, ca Antonius să vorbiască la înmormântare. Îți dai tu seama cât de mult poate fi sgu-duit poporul, de ceace va vorbi el?

Brutus. — Dă'mi voie, mă voi urca eu mai întâi la tribună și voi arăta motivele pentru cari am omorât pe Cezar al nostru. Ceeace va spune Antonius, voi declara că vorbește cu îngăduirea și consimțământul nostru, și că suntem de acord, ca să se îndeplinească pentru Cezar toate riturile consacrate și ceremoniile legale. Aceasta ne va face mai mult bine decât rău.

Cassius. — Nu știi ce se va întâmpla, dar nu-mi surâde.

Brutus. — Hai Marc Antonius, ridică trupul lui Cezar. În cuvântarea ta funebră să nu ne vestejești fapta, Spune însă de Cezar tot binele ce-l vei crede de cuviință, adăugând că faci cu voia noastră. Altfel nu te vom lăsa să joci nici un rol la înmormântarea lui. Vei vorbi de pe aceeași tribună, de pe care voi vorbi și eu, și după ce'mi voi fi isprăvit cuvântarea.

Antonius. — Fie și așa. Altceva nu doresc.

Brutus. — Fă atunci ce trebuie cu cadavrul, și urmează-ne.

(les toți, afară de Antonius)

Antonius. — Oh! iartă-mă, bucată de lut sângerândă, că sunt umil și prietenos cu acești măcelari.

Tu ești ruinele celui mai nobil om, care a trăit vreodată în goana veacurilor. Blestemată fie mânia, ce-a vărsat sângele tău prețios! Aplecat peste rănile tale, — cari, asemenea unor guri mute, își deschid buzele rubinii, solicitându-mi limba să se deslege și să vorbiască — profetizez că blestemul va cădea pe capul oamenilor; desrobirea înverșunată lăuntrică și fiorosul războiu civil, vor sguđu toate provinciile Italiei; sângele și ruina vor fi atât de obișnuite, iar scenele de oroare, atât de familiare, încât mamele vor ajunge să surâdă, la vederea pruncilor lor sfâșiați de ghiarele războiului. Mila întreagă va fi înăbușită din cauza obișnuinței faptelor fioaroase, iar spiritul lui Cezar, rătăcind, lacom de răzbunare, însoțit de Ate¹⁾, ieșită arzând din Iad, va scoate în aceste locuri, cu o voce de stăpânitor, strigătul: „Sânge și ruină”²⁾ și va asmuți

1) Ate era zeița răului în mitologia greacă.

2) „Havac”, pare că era un strigăt de război, dar întrebuițat în Evul mediu.

câinii războiului, astfel, că aceste orori vor infecta atmosfera cu duhoarea leșurilor, cari așteaptă să fie înmormântate.

(Intră un servitor)

Tu ești în serviciul lui Octavius Cezar, nu e așa?

Servitorul. — Da, Marc Antonius.

Antonius. — Cezar i-a scris să vie la Roma.

Servitorul. — A primit scrisoarea lui, și e pe drum; mi-a poruncit să vă spun prin viu graiu... (zărind cadavrul) Oh! Cezar!...

Antonius. — Inima ți-e încărcată, dă-te la o parte și plângi. — Durerea, văd, e molipsitoare, căci ochii mei, văzând perlele jalei într'ai tăi, încep să umezească și ei. Vine stăpânul tău?

Servitorul. — In noaptea asta, doarme la șapte leghe depărtare de Roma.

Antonius. — Intoarce-te repede și vestește-i ce s'a întâmplat: aci e o Romă de doliu, o Romă de primejdie, nu e încă o Romă sigură pentru Octavius. Pleacă mai iute și spune-i așa. Dar stai un moment, să nu pleci până ce nu voi fi adus acest cadavru pe piața publică. Acolo, prin discursul meu, voi încerca să văd ce crede poporul despre cruda faptă a acestor oameni sanguinari, și, după cum vor fi îm-

prejurările, vei duce răspunsul tânărului Octavius, despre starea de lucruri de aci. Ajută-mă.

(Ies cu corpul lui Cezar).

SCENA II

La Roma. — Forum-ul

Intră Brutus și Cassius și o mulțime de cetățeni

Cetățenii. — Voim să ni se dea socoteală de ce s'a făcut; socoteală să ni se dea.

Brutus. — Atunci, prieteni, urmați-mă și dați-mi ascultare. Cassius, du-te în cealaltă stradă și să împărțim pe cetățeni între noi. Aceia cari vor să mă asculte pe mine, să rămână aci, aceia cari doresc să urmeze pe Cassius, să meargă cu el. Se va da seama în public, de ce-a fost ucis Cezar.

Întâiul cetățean. — Eu vreau să-l ascult pe Cassius, și să comparăm motivele, după cel e vom fi auzit în parte.

(Iese Cassius cu o parte din cetățeni.
Brutus se urcă la tribună).

Al treilea cetățean. — Nobilul Brutus s'a suit. Tăcere!

Brutus. — Fiți liniștiți până la urmă. Romani, cetățeni și prieteni, ascultați-mi

apărarea și nu faceți sgomot, ca să puteți auzi. Credeți-mă pe onoarea mea și aveți respect pentru cinstea mea, ca să mă puteți crede; criticați-mă după înțelepciunea voastră, treziți-vă inteligența, ca să puteți fi mai buni judecători. Dacă e vreunul în această adunare, care să fi fost un bun prieten al lui Cezar, mă adresez aceluia și zic, că iubirea lui Brutus pentru Cezar nu erà mai mică decât a lui. Iar dacă acel prieten întreabă pentru ce Brutus s'a ridicat în contra lui Cezar, iată răspunsul meu: Nu am făcut-o pentru că am iubit pe Cezar mai puțin, ci pentru că am iubit Roma mai mult. Ați fi voit mai bine să fi trăit Cezar și voi să mûriți toți ca sclavi, sau să moară Cezar și să trăiți toți ca oameni liberi? Pentru că Cezar m'a iubit, eu îl plâng; că a fost norocos, mă bucur; c'a fost viteaz, îl onorez; dar, pentru c'a fost ambițios, l-am omorît.

Așa dar, lacrimi pentru iubirea lui, bucurie pentru norocul lui, cinste pentru vitejia lui și moarte pentru ambiția lui.

Cine e acì atât de nemernic, încât să doriască să fie sclav? Dacă e vreunul, vorbiască, pentrru că pe el l-am ofensat. Cine e acì atât de necioplit, încât să nu doriască să fie un Roman? Dacă e vreunul, vorbiască, fiindcă pe el l-am ofensat. Cine e

aci așa de ticălos, încât să nu-și iubiască patria? Dacă e vreunul, vorbiască, pentru că pe el l-am ofensat. Mă opresc, în așteptarea unui răspuns.

Cetățenii (într'un glas). — Nu e niciunul, Brutus, niciunul.

Brutus. — Atunci n'am ofensat pe nimeni. Nu i-am făcut lui Cezar, mai mult, decât ați fi în drept să-i faceți voi lui Brutus. Motivele morții sale sunt înregistrate în Capitoliu; nici gloria lui, a faptelor lui vrednice, nu e micșorată, nici greșelile pentru cari a meritat moartea, nu sunt exagerate.

(Intră Antonius urmat de alții, cu corpul lui Cezar).

Iată că se aduce cadavrul lui, jelit de Marc Antonius, care deși n'a avut niciun amestec în uciderea lui Cezar, va culege roadele morții lui, un loc în republică, și care dintre voi nu va beneficia?

Și sfârșesc cu aceste cuvinte: așa cum mi-am omorât pe cel mai bun prieten al meu, pentru binele Romei, tot așa acelaș pumnal îl păstrez pentru mine însu-mi, îndată ce țara mea va găsi cu cale să-mi ceară moartea.

Cetățenii. — Să trăiești, Brutus, să trăiești, să trăiești!

Întâiul cetățean. — Să-l ducem în triumf până acasă.

Al doilea cetățean. — Să-i ridicăm o statuie în mijlocul celor ale strămoșilor săi.

Al treilea cetățean. — Să-l facem Cezar.

Al patrulea cetățean. — Să încoronăm în Brutus însușirile cele mai bune ale lui Cezar.

Întâiul cetățean. — Să-l ducem acasă cu urale și aclamări.

Brutus. — Conțetățeni....

Al doilea cetățean. — Tăcere! liniște! Brutus vorbește.

Întâiul cetățean. — Ei! liniște!

Brutus. — Iubiți conțetățeni, lăsați-mă să plec singur, și, dacă țineți la mine, rămâneți aci cu Antonius. Dați onoruri cadavrului lui Cezar, ascultați și cuvântarea de glori ficarea lui Cezar, pe care, cu voia noastră, Marc Antonius, e autorizat s'o ție. Vă rog, nimeni, afară de mine să nu plece, până nu va fi sfârșit Antonius.

(Iese)

Întâiul cetățean. — Ei! stați și să auzim pe Marc Antonius.

Al treilea cetățean. — Să se urce la tribuna publică, voim să-l auzim. — Nobile Antonius, urcă-te!

Antonius. — Lui Brutus îi datoresc, că am prilejul să vă fiu recunoscător.

Al patrulea cetățean. — Ce zice de Brutus?

Al treilea cetățean. — Zice că, mulțumită lui Brutus, se simte legat prin recunoștință către noi toți.

Al patrulea cetățean. — Ar face bine, ca de loc să nu vorbiască aici de rău de Brutus.

Intâiul cetățean. — Cezar ăsta erà un tiran.

Al treilea cetățean. — Da, de asta nici nu mai e îndoială; e o fericire pentru noi că Roma a scăpat de el.

Al doilea cetățean. — Tăcere! Să auzim ce poate să spuie Antonius.

Antonius. — Bravi Romani...

Cetățenii. — Tăcere, ei! Să-l auzim pe Antonius.

Antonius. — Prieteni, Romani, concetățeni, dați-mi atenție; sunt aci, să înmormânteze pe Cezar, nu să-l laud. Răul, pe care-l fac oamenii, le supraviețuește; binele e adesea îngropat cu osemintele lor. Așă să fie și cu Cezar. Nobilul Brutus v'a spus, că Cezar erà ambițios: dacă așă a fost, apoi erà o gravă greșală, și greu a ispășit-o Cezar. Aci, cu voia lui Brutus și a celorlalți, — căci Brutus e un om onorabil și așă sunt toți, toți oameni onorabili; am venit să vorbesc la înmormântarea lui Cezar. Mi-a fost prieten, credincios și drept cu mine; dar Brutus spune, că erà am-

bițios și Brutus e un om onorabil. A adus mulți captivi la Roma, al căror preț de desrobire a umplut tezaurul statului: să se fi putut lua asta drept ambiție la Cezar? Când un sărac se vaită, Cezar plângea: ambiția ar trebui să fie făcută dintr'o materie mai tare; dar Brutus, spune că era ambițios, și Brutus e un om onorabil. Ați văzut cu toții, că în ziua Lupercaliilor, i-am oferit de trei ori o coroană regală și de trei ori a refuzat-o: era oare aceasta o dovadă de ambiție? Dar Brutus spune că era ambițios și, de sigur dânsul e un om onorabil. Nu vorbesc, ca să dezaproba ceea ce a vorbit Brutus, dar aici trebuie să vorbesc ceea ce știu. L-ați iubit odinioară și nu fără pricină. Care e cuvântul ce vă oprește azi de a-l jeli? O, dreaptă judecată! Tu te-ai refugiat la bestii stupide, iar oamenii și-au pierdut mintea!... Fiți indulgenți cu mine; inima mea e în coșciug, aci, cu Cezar, și trebuie să mă opresc până mi-oi recăpăta-o.

Intâiul cetățean. — Mie mi se pare, că e mult bun simț în vorbele lui.

Al doilea cetățean. — Dacă judeci drept lucrurile, o mare nedreptate s'a săvârșit cu Cezar.

Al treilea cetățean. — Credeți, cumetri? Mă tem să nu-i urmeze unul mai rău ca el.

Al patrulea cetățean. — Ați auzit bine ce-a spus: N'a voit să primească coroana: prin urmare, e sigur, că nu erà un ambițios.

Întâiul cetățean. — Dacă se va dovedi că e adevărat, atunci unii o vor plăti scump.

Al doilea cetățean. — Sărmanul! Ochii îi sunt pârjoliți de plâns.

Al treilea cetățean. — Nu e în Roma un om mai nobil ca Antonius.

Al patrulea cetățean. — Dați-i ascultare acum, iar începe să vorbiască.

Antonius. — Nu mai departe ca eri, cuvântul lui Cezar ar fi putut înfruntă lumea întreagă. Acum zace aci, și azi nu e om, oricât de neînsemnat, care să se mai plece înaintea lui. O, concetățeni! Dacă aș fi înclinat să vă ațâț mințile la răsvrățire, aș nedreptăți pe Brutus și pe Cassius, care, cu toți știți, sânt oameni onorabili. Nu vreau să le fac rău, mai bine mă învoesc să fiu nedrept cu mortul, să fiu nedrept cu mine însu-mi și cu voi, decât să fiu nedrept cu niște oameni atât de onorabili. Dar aci e un pergament, cu sigiliul lui Cezar; — l-am găsit în cabinetul lui, — e testamentul lui. Dacă întreg poporul ar lua cunoștință de acest testament, pe care, vă rog să mă iertați,

nu am de gând să-l citesc, — cu mic și mare ar veni să sărute rănile cadavrului lui Cezar, și și-ar muia batistele în sângele lui sacru; da, ar cerși un fir din părul lui spre amintire, iar în clipa morții, l-ar pomeni în testamentul lor, lăsându-l urmașilor lor ca pe o bogată moștenire.

Al patrulea cetățean. — Să auzim testamentul; citește-l, Marc Antonius.

Cetățenii. — Testamentul! Testamentul! Vrem să cunoaștem testamentul lui Cezar.

Antonius. — Liniștiți-vă, iubiți prieteni, nu trebuie să-l citesc; nu e bine să știți, cât vă iubiă Cezar. Nu sunteți butuci, nu sunteți bolovani de piatră, sunteți doar oameni; și, oameni fiind, la auzul testamentului lui Cezar, v'ați înflăcăra, v'ați ieși din fire.

E bine să nu știți, că sunteți moștenitorii lui, căci, dacă ați ști-o, oh! ce s'ar întâmpla atunci!

Al patrulea cetățean. — Citește testamentul! Voim să-l auzim, Antonius. Să ne citești testamentul, — testamentul lui Cezar!

Antonius. — Voiți să vă liniștiți? Vreți să așteptați un moment? M'a luat gura înainte, vorbindu-vă despre aceasta. Mă tem, să nu fac rău oamenilor onorabili,

ale căror pumnale l-au înjunghiat pe Cezar; de asta mă tem.

Al patrulea cetățean. — Trădători au fost acești... oameni onorabili!

Cetățenii. — Testamentul! Testamentul!

Al doilea cetățean. — Au fost niște scelerati, niște ucigași! Testamentul! Citește testamentul!

Antonius. — Vreți, deci să mă siliți să citesc testamentul? Atunci faceți cerc în jurul cadavrului lui Cezar, și să vă arăt pe acela, care a făcut testamentul. Să mă scobor? Imi dați voie?

Cetățenii. — Dă-te jos!

Al doilea cetățean. — Scoboară-te!

(Antonius se scoboară dela tribună)

Al treilea cetățean. — Iți dăm voie.

Al patrulea cetățean. — Să facem cerc, să ne strângem în jurul lui.

Intâiul cetățean. — Depărtați-vă de sicriu, depărtați-vă de cadavru.

Al doilea cetățean. — Loc pentru Antonius, pentru prea nobilul Antonius!

Antonius. — Nu, nu vă 'mbulziți așa spre mine, stați deoparte.

Cetățenii. — Dați-vă îndărăt! loc! Dați-vă înapoi!

Antonius. — Dacă aveți lacrimi, pregătiți-vă să le vărsați acum. Cunoașteți toți această manta. Mi-aduc aminte când pen-

tru primă oară a purtat-o Cezar; eră în-
tr'o seară de vară, în cortul său, în ziua
înfrângerii poporului Nervienilor. Priviți,
în acest loc s'a 'mplântat pumnalul lui
Cassius; vedeți, ce tăietură a făcut pis-
mătărețul Casca; pe aci a lovit mult iu-
bitul Brutus; și când și-a smuls fierul
blestemat, observați cum a curs după el
sângele lui Cezar, țâșnind din rană, ca
pentru a se asigura, dacă în adevăr a
fost sau nu Brutus, cel care-l lovide cu
atâta cruzime. Căci Brutus, după cum știți,
eră idolul lui Cezar.

Judecați, voi, zeilor, cât de mult îl iu-
biă Cezar! Asta a fost cea mai crudă lo-
vitură pentru el; căci, atunci când nobilul
Cezar îl văzù lovind, căzù învins mai mult
de nerecunoștință de cât de armele tră-
dătorilor: Atunci i s'a zdrobit inima lui
mare și, acoperindu-și fața cu toga, ma-
rele Cezar se prăbuși chiar la picioarele
statuei lui Pompei, toată pătată cu sângele
lui. Ah, concetățeni, ce cădere a fost asta!
În momentul acela, am' fost doborâți și
eu și voi toți, în timp ce trădarea sânge-
roasă, se 'nalță triumfătoare peste noi...
Oh! Acuma plângeți, și văd că ascultați
de glasul milei: acestea sunt lacrimi sfinte.
Suflete generoase ce sunteți, cum! Plân-
geți, numai c'ați văzut rănile prin vestimân-

tul lui Cezar al nostru? Dar priviți aci, aci e el însuși, mutilat după cum vedeți, de niște trădători!

Intâiul cetățean. — Oh, priveliște sfâșietoare!

Al doilea cetățean. — Oh, nobile Cezar!

Al treilea cetățean. — Oh, zi blestemată!

Al patrulea cetățean. — O, trădători!

Mișei!

Intâiul cetățean. — Oh, priveliște nespuse de sângeroasă!

Al doilea cetățean. — Cerem răzbunare!

Cetățenii. — Răzbunare! În goană... să-i găsim!... să le dăm foc, foc! Să-i omorâm! Să-i măcelărim! Nici un trădător să nu rămâie 'n viață!

Antonius. — Stați, cetățeni!

Intâiul cetățean. — Tăcere! Să auzim pe nobilul Antonius!

Al doilea cetățean. — Să-l auzim, să-l urmăm, să murim cu el!

Antonius. — Bravi prieteni, dragi prieteni, să nu fiu eu cel care să vă arunc în aceste valuri de năpraznică revoltă! Autorii acestei fapte sunt oameni onorabili și nu cunosc, vai, motivele personale, cari i-au îndemnat s'o facă — dar ei sunt oameni înțelepți și onorabili, și, fără îndoială, vă vor spune motivele lor. N'am venit aci, prieteni, ca să vă fur inimile:

eu nu sunt orator ca Brutus, ci, după cum mă știți toți, sunt un om simplu, sincer, care mi iubesc prietenul; și o știu bine aceia, cari mi-au dat voie să vorbesc despre el în public. Căci eu nu am nici spirit, nici expresie, nici talent, nici acțiune, nici organ, nici darul ca, prin vorbele mele să fac să clocotiască sângele oamenilor. Eu știu doar să vorbesc pe șleau, vă spun ceea ce voi înși-vă știți, vă arăt rănilor scumpului Cezar, biete, biete guri mute, și le dau lor cuvântul să vorbiască în locul meu. Inșă, dacă eu aș fi Brutus și Brutus, Antonius, atunci acel Antonius v'ar sguđui sufletele, ar da grai fiecărei din rănilor lui Cezar, că s'ar mișcă și s'ar ridică și pietrele Romei.

Cetățenii. — Să ne răsculăm!

Intâiul cetățean. — Să dăm foc casei lui Brutus!

Al treilea cetățean. — Înainte, dar! hai să căutăm pe conspiratori!

Antonius. — Dar ascultați-mă concetățeni, lăsați-mă să vorbesc.

Cetățenii. — Tăcere, ei. Să auzim pe Antonius, pe prea nobilul Antonius!

Antonius. — Cum! prieteni, vă duceți la fapte, și nu știți încă totul. Prin ce a meritat Cezar într'atât iubirea voastră? Vai! nu știți... trebuie să v'o spun eu. Ați

uitat de testamentul despre care v'am vorbit.

Cetățenii. — Foarte adevărat! Testamentul! Să stăm și să ascultăm testamentul!

Antonius. — Acî e testamentul și pecetea lui Cezar, în josul lui: el lasă fiecărui cetățean roman, fiecărui bărbat, câte șaptezeci și cinci de drachme¹⁾.

Al doilea cetățean. — Prea nobilul Cezar!... îi vom răzbună moartea!

Al treilea cetățean. — Oh! sublimul Cezar!

Antonius. — Aveți răbdare și ascultați-mă!

Cetățenii. — Ei! liniște!

Antonius. — Afară de asta, v'a lăsat tot parcul lui, boschetele lui rezervate și grădinile de curînd plantate, de partea asta a Tibrului: vi le-a lăsat de veci vouă și moștenitorilor voștri, pentru totdeauna, — să devie grădini publice, destinate preumblărilor și petrecerilor voastre. Iată un adevărat Cezar! Când vom mai avea pe-rechea lui?

Intâiul cetățean. — Niciodată! Niciodată!... Haide, să mergem! Să mergem! Îi vom arde corpul pe piața cea sacră,

1) Monedă echivalentă cu 65 bani.

iar cu tăciunii rugului vom incendia casele trădătorilor. Ridicați corpul!

Al doilea cetățean. — Haide, aduceți foc!

Al treilea cetățean. — Sfărâmați băncile!

Al patrulea cetățean. — Sfărâmați scaunele, ferestrele, orice!

(Intră cetățenii cu corpul)

Antonius. — Acum desăvârșiască-se opera! Anarchie, ai izbucnit, croește-ți calea după placul tău!

(Intră un servitor)

Ce e, băete?

Servitorul. — Seniore, Octavius a și sosit la Roma.

Antonius. — Unde e?

Servitorul. — El și Lepidus se află acasă la Cezar.

Antonius. — Mă voi duce drept acolo să-l vizitez. Vine la timp. Destinul e bine dispus și, fiind în astfel de toane, ne va acorda orice.

Servitorul. — L-am auzit spunând, că Brutus și Cassius, galopau ca nebunii dincolo de porțile Romei.

Antonius. — De sigur, au prins de veste de răsvrătirea ce-am provocat-o în popor. Du-mă la Octavius.

(Ies).

SCENA III

La Roma. — O stradă

Intră Cinna, poetul

Cinna. — Am visat astă-noapte, că benchetuiam cu Cezar și vedenii lugubre îmi frământau închipuirea. N'am de loc chef să ies din casă; și totuș nu știu ce mă împinge.

(Intră cetățenii)

Întâiul cetățean. — Cum te cheamă?

Al doilea cetățean. — Unde te duci?

Al treilea cetățean. — Unde locuești?

Al patrulea cetățean. — Ești însurat, sau flăcău?

Al doilea cetățean. — Răspunde repede fiecăruia din noi.

Al patrulea cetățean. — Da, și cuminte.

Al treilea cetățean. — Și bine ai face, să spui adevărul.

Cinna. — Cum mă chiamă? Incotro mă duc? Unde locuiesc? Dacă sunt însurat, sau flăcău? Să răspund fiecăruia repede și pe scurt, și înțelepțește și drept, — înțelepțește, vă spun: sunt flăcău.

Al doilea cetățean. — Cu alte cuvinte, cei cari se însoară, sunt nebuni. Mă tem, c'ai să mănânci bătae pentru asta. — Urmează, fără multă vorbă.

Cinna. — Unde mă duc? Drept la înmormântarea lui Cezar.

Întâiul cetățean. — Ca prieten, sau ca dușman?

Cinna. — Ca prieten.

Al doilea cetățean. — La asta a răspuns repede.

Al patrulea cetățean. — Unde locuiești? Ai scurt.

Cinna. — Scurt. Locuiesc lângă Capitoliu.

Al treilea cetățean. — Cum te cheamă, domnule? Dar să spui drept.

Cinna. — Drept, Cinna mă cheamă.

Întâiul cetățean. — Sfâșiați-l în bucăți, e un conspirator.

Cinna. — Sunt Cinna poetul, Cinna poetul sunt.

Al patrulea cetățean. — Sfâșiați-l pentru versurile lui proaste; sfâșiați-l pentru versurile lui proaste.

Cinna. — Nu sunt Cinna conspiratorul.

Al doilea cetățean. — N'are-aface, îl cheamă Cinna, să-i smulgem numai numele din inimă și să-i dăm drumul apoi.

Al treilea cetățean. — În bucăți! Sfâșiați-l în bucăți!... Veniți cu facle... ei! cu torțele!... Să nimicim prin foc totul!... Unii să meargă la casa lui Decius, alții la a lui Casca și alții la a lui Ligarius!... Înainte! marș! (Ies).

ACTUL IV

SCENA I

Romă. — O cameră în casa lui Antonius

Antonius, Octavius și Lepidus stau la o masă.

Antonius. — Astfel, toți aceștia trebuie să moară; i-am trecut pe listă.

Octavius. — Și fratele tău trebuie să moară; te învoești, Lepidus?

Lepidus. — Mă învoesc...

Octavius. — Inseamnă-l Antonius.

Lepidus. — Dar cu condiția, Marc Antonius, ca nici Publius, fiul surorii tale, să nu fie cruțat.

Antonius. — Să nu fie cruțat; uite, cu o linie îl condamn. Dar, Lepidus, du-te acasă la Cezar și adu aci testamentul, și să hotărâm ce să mai reducem din legatele sale.

Lepidus. — Dar vă voi găsi aci?

Octavius. — Aci, sau la Capitoliu.

Antonius. — E un om slab, fără merite, bun de trimis numai cu însărcinări. Când

lumea e împărțită în trei, e oare nimerit să se 'nfrupteze și el cu o parte?

Octavius. — De părerea asta ai fost tu și l-ai consultat asupra numelor ce trebuie trecute pe lista neagră a proscrisilor osândiți să moară.

Antonius. — Octavius, am trăit mai multe zile de cât tine și dacă încărcăm cu onoruri ulmerii acestui om, o facem spre a ne ușura pe noi de unele sarcini urâte, — el nu va putea să le poarte decât cum măgarul cară aurul, în spinare, găfăie și asudă sub greutatea poverii, dus sau mânat pe drumul pe care i-l vom indica noi; iar după ce ne va fi dus tezaurul la destinația ce-o vom fi hotărît, îi luăm jos sarcina, și, aidoma ca cu un măgar, îi dăm drumul ca să-și scuture urechile, și să redevie ce a fost.

Octavius. — Fă cum vrei; dar e un încercat și viteaz soldat.

Antonius. — Octavius, nu-i mai prejos nici calul meu, și pentru asta îi dau partea lui de nutreț. E un dobitoac pe care-l învăț să se lupte, să sară, să se opriască, să alerge drept înainte. Mișcările trupului lui conduse de mintea mea, și, în unele privințe, despre Lepidus. El trebuie dressat, disciplinat și mânat ca să meargă. E un individ cu spiritul sterp, a cărui hrană sufletească o formează maimuțării,

idei răsuflete pe cari el le adoptă tocmai atunci când sunt scoase din uz, lepădate de alții. Nu vorbi de el, decât ca de o mobilă ce ne aparține. Și acum, Octavius, fii atent la lucruri importante. Brutus și Cassius adună oști; trebuie să ne grăbim să le ținem piept; deaceea să punem la cale alianța noastră, să ne asigurăm de cei mai buni prieteni și să punem în joc toate mijloacele noastre. Să ne 'ntrunim numaidecât în consiliu, ca să găsim cele mai sigure mijloace, prin cari am putea să descoperim intrigile ascunse ale vrăjmașilor noștri și să facem față pericolelor evidente.

Octavius. — De aceeași părere sunt și eu, căci suntem hârțuiți de o potaie care din toate părțile își arată colții; iar unii din ei, cari surâd, mă tem că au în piept milioane de proiecte perfide.

(Ies).

SCENA II

Inaintea cortului lui Brutus, în tabără,
lângă Sardis.

Tobe. — Intră Brutus, Lucilius, Lucius și soldași,
Titinius și Pindarus vin întru întâmplarea lor.

Brutus. — Ei! stați!

Lucius. — Lozinca, ei! stați!

Brutus. — Ce e nou, Lucilius? E Cassius prin apropiere?

Lucilius. — E la o aruncătură de piatră și Pindarus a venit să te salute din partea șefului său.

(Pindarus dă o scrisoare lui Brutus)

Brutus. — Salutul lui mi-e plăcut. — Stăpânul tău, Pindarus, fie că s'a schimbat el însuși, fie că e vina unor șofiteri proști, mi-a dat ocazie serioasă să mă cam plâng, dar fiindcă e aproape, voi afla ce e la mijloc.

Lucilius. — Nu mă îndoesc, că nobilul meu șef se va arăta așa cum e, om plin de respect și de cinste.

Brutus. — Nu mai încape îndoială. — O vorbă, Luciulius: spune-mi cum te-a primit.

Lucilius. — Cu urbanitate și destulă considerație; dar nu pe acel ton de familiaritate, cu acea francheță și prietenie în vorbă, cu cari ne deprinsese pe vremuri.

Brutus. — Tu mi-ai descris un vechi prieten, care se răcește. Nu uită niciodată, Luciulius, că atunci când iubirea începe să slăbiască și săl ânceziască, e de o afectare exagerată. În naiva și curata bunăcredință nu există artificii. Oamenii cu sufletul gol însă, sunt la fel cu caii, cari sburdalnici când sunt duși de căpăstru, fac pe focoșii și grozavii; dar cum simt pîntenul înțepător, își pleacă botul și, ca

niște mărtoage istovite, cad la încercare. Sosește armata lui?

Lucilius. — Ei speră să-și așeze tabăra astă-noapte în Sardis. Grosul armatei, cavaleria toată, vine cu Cassius.

(Se aude afară un marș)

Brutus. — Auziți! a sosit. Să-l întâmpinăm cu calm.

(Intră Cassius, urmat de soldați)

Cassius. — Stați!

Brutus. — Stați!... Să repete toți parola.

Întâiul soldat. — Stați!

Al doilea soldat. — Stați!

Al treilea soldat. — Stați.

Cassius. — Prea nobilul meu frate, ai fost nedrept cu mine.

Brutus. — Judecați-mă voi, zeilor! Fost-am eu cândva nedrept cu dușmanii mei? Și, dacă nu, atunci cum aş putea fi nedrept cu un frate!

Cassius. — Brutus! Sub forme grave îți acoperi nedreptatea, și când o faci...

Brutus. — Cassius, liniștește-te; spune-ți frumos păsurile, — te cunosc bine... Să nu ne certăm în fața ambelor noastre armate, cari n'ar trebui să vadă între noi nimic altceva decât iubire. Spune oamenilor tăi să iasă, apoi, în cortul meu, Cassius, vei da curs liber plângerilor tale și te voi asculta.

Cassius. — Pindarus, ordonă comandanților să se retragă cu trupele la oarecare distanță de aci.

Brutus. — Lucius, fă acelaș lucru, și nu lăsa pe nimeni să intre în cortul nostru, până ce nu ne sfârșim convorbirea. Lucilius și Titinius, voi stați de gardă la intrare.

(Ies).

SCENA III

In cortul lui Brutus

Intră Brutus și Cassius

Cassius. — Că m'ai jignit, reiese din următoarele: ai condamnat și desonorat pe Lucius Pella, pentru c'ar fi luat aci mită dela Sardiani, iar scrisorile, prin cari interveniam în favoarea lui, pentru că-l cunoșteam, au fost nesocotite.

Brutus. — Ți-ai făcut rău singur, când ai intervenit într'o asemenea afacere.

Cassius. — In vremuri ca acestea, nu e bine, de a se face caz de toate fleacurile.

Brutus. — Să-mi dai voie să-ți spun, Cassius, că tu însuți ești criticat că te mănâncă palma pentru bani, că pe bani trafici și-ți vinzi posturile la oameni nevrednici.

Cassius. — Mă mănâncă palma?

Știi că ești Brutus și deaceea îmi vorbești așa; altfel, iau zeii de martori, că

vorbele acestea ți-ar fi cele de pe urmă.

Brutus. — Numele lui Cassius patro-nează această corupțiune, iată de ce san-țiunea e dezarmată.

Cassius. — Sanțiunea?

Brutus. — Adu-ți aminte de Martie, a-du-ți aminte de idele lui Martie. N'a curs sângele marelui Iulius pentru cauza drep-tății? Care e mizerabilul care l-ar fi lovit, l-ar fi înjunghiat, dacă nu cu credința că face un act de dreptate? Cum! Unul din-tre noi, cari am lovit pe cel mai mare om din întreaga lume, fiindcă toleră hoții, să aibă acum degetele mânăjite cu infame mi-tuiri! Să vindem noi imensul teren al ma-rei noastre influențe, pentru un pumn de metal murdar? Câine mai bine să fiu, și să latru la lună, decât un asemenea Roman!

Cassius. — Brutus! nu mă mai provocă; n'am să rabd: depășești marginile, voind să mă închizi pe mine într'un cerc strâmt. Eu sunt soldat, mai vechi de meserie de-cât tine, mai în stare decât tine să pricep nevoile serviciului.

Brutus. — Ași!... nu, Cassius, nu!

Cassius. — Ba da.

Brutus. — Și eu îți spun, că nu.

Cassius. — Nu mă împinge mai departe, că nu-mi mai dau seama de nimic... Gân-

dește-te la persoana ta, și nu mă mai provocă.

Brutus. — Piei din fața mea, om nevrednic!

Cassius. — Se poate una ca asta?

Brutus. — Ascultă-mă, căci vreau să vorbesc. Cine mă poate sili să aștept să-ți treacă accesul de furie? Ce! să mă intimideze privirea rătăcită a unui nebun?

Cassius. — Oh! Zeilor! Voi Zeilor! Să mai rabd asta?

Brutus. — Aceasta? Da. Ba și mai mult. Necăjește-te până 'ți va plesni inima cea orgolioasă! Du-te și arată sclavilor tăi în ce hal te poate aduce furia, fă-ți slugile să tremure! Trebuie ca eu să-ți fac temeneli, să-ți cat în ochi, să 'nțepenesc de frică 'n fața năcazului tău deslănțuit? Pe zei! O să-ți digerezi veninul fierii tale, chiar dacă ar fi să te înăbușe; căci, de acum înainte, te voi socoti drept bufonul meu, da, ca să stârnești râsul când te-or găsi nebădăile.

Cassius. — Atât de departe au ajuns lucrurile?

Brutus. — Zici că ești soldat mai bun ca mine, dovedește-o. Arată-ți bravura, asta o să-mi facă mare plăcere. Din parte-mi, bucuros aș fi să învăț ceva dela un om nobil.

Cassius. — Mă insulti în toate modu-

rile, mă jignești, Brutus. Am zis: un soldat mai vechi, nu mai bun. Zis-am: mai bun?

Brutus. — De asta nu mă sinchisesc, chiar dacă ai fi spus-o.

Cassius. — Insuși Cezar, pe când trăia, n'ar fi îndrăsnit să mă scoată astfel din fire.

Brutus. — Tăcere! Tăcere!... tu n'ai fi îndrăsnit să-l provoci astfel.

Cassius. — N'aș fi îndrăsnit?

Brutus. — Nu.

Cassius. — Cum! n'aș fi îndrăsnit să-l provoc?

Brutus. — Numai cu riscul vieții tale.

Cassius. — Nu te întemeiă prea mult pe iubirea mea, aș putea să fac ceva, de care în urmă să-mi pară rău.

Brutus. — Ai și făcut ceva de care ar trebui să te căești. Amenințările tale, Cassius, nu mă sperie, deoarece eu sunt atât de bine înarmat cu cinste, că ele trec pe lângă mine ca vântul ușor, a cărui suflare n'o bag în seamă. Am trimis să-mi dai niște sume de bani, pe cari mi le-ai refuzat; — și, eu nu știu să-mi procur bani prin mijloace rușinoase. Iau cerul de martor, că mai bine aș bate monedă din inima mea, transformând picăturile sângelui meu în drachme, decât să răpesc din mâna în-

vârtoșată de muncă a țăranilor, mizerabilul lor avut, prin mijloace necinstite. Am trimis la tine după bani, ca să-mi plătesc legiunile și m'ai refuzat. Vrednic a fost asta de Cassius? Așa aș fi răspuns eu lui Cassius? Când Marcus Brutus se va fi făcut atât de sgârcit, încât să ție sub lacăt și să ascundă de prietenii săi blestematul ban, în ziua aceea, zeilor nu mai întârziți, încărcați-vă trăsnetele și nimiciți-l!

Cassius. — Nu te-am refuzat.

Brutus. — Ba da.

Cassius. — Ba nu. Smintit a fost acela care ți-a adus răspunsul meu. — Brutus mi-a sfâșiat inima: Un prieten trebuie să fie îngăduitor cu defectele prietenului său, dar Brutus le vede pe ale mele mai mari de cât sunt.

Brutus. — Nu le văd așa, decât când mă faci să le simt.

Cassius. — Nu mă iubești.

Brutus. — Nu-ți iubesc greșelile.

Cassius. — Ochii prietenești nu văd nici odată asemenea cusururi.

Brutus. — Un lingușitor nu le-ar vedea, nici atunci când ele ar apărea tot atât de imense ca și înaltul Olimp.

Cassius. — Vino Antonius, vino și tu, tinere Octavius, răzbunați-vă numai pe Cassius, căci Cassius e sătul de lume, urât

de cel pe care-l iubește, batjocorît de frațele său, maltratată ca un sclav; toate greșelile lui sunt observate și notate într'un carnet, învățate pe de rost, și repetate, ca să-mi fie aruncate în obraz. Oh! dacă odată cu lacrămile mi s'ar putea scurge și sufletul!... Iată pumnalul meu, aci e pieptul meu desgolit; înăuntru e o inimă, mai scumpă decât minele lui Plutus, mai prețioasă decât aurul: dacă ești Roman, smulge-o! Eu, care ți-am refuzat aurul, îți dau inima mea: lovește, cum ai lovit pe Cezar, căci știu că atunci când mai tare îl urai, tot mai mult îl iubeai decât ai iubit vreodată pe Cassius.

Brutus. — Vără-ți pumnalul în teacă. Supără-te cât vrei, dă drumul necazului tău; fă ce vrei, dezonoarea va fi luată drept un capriciu. O, Cassius, ești pus la jug cu un miel, care se supără, tot așa cum cremenea scapără foc, care când e prea tare lovită, asvârle o grabnică scântei și apoi îndată iar se răcește.

Cassius. — A trăit Cassius, ca să fie doar de râsul și batjocură lui Brutus, când e în toate rele și-i fierbe sângele.

Brutus. — Când ți-am vorbit astfel, eram și eu necăjit.

Cassius. Mărturisești? Dă-mi mâna.

Brutus. — Și inima chiar.

Cassius. — O, Brutus!

Brutus. — Ce vrei?

Cassius. — N'ai destulă dragoste pentru mine, ca să fii îngăduitor, când pornirea violentă ce am supt-o cu laptele mamei, mă face să nu mai țin seama de nimic?

Brutus. — Ba da, Cassius, și de aci înainte, când vei fi violent cu Brutus al tău, el își va zice că mama ta mă ocărește, și te va lăsa în pace.

(Sgomot afară)

Poetul (afară). — Lăsați-mă să intru, să văd pe generali. E o neînțelegere între ei, nu trebuie să fie lăsați singuri.

Lucius. (afară). — N'ai să intri la ei.

Poetul (afară). — Numai moartea mă va opri!

(Intră Poetul, urmat de Lucilius, Titinius și Lucius)

Cassius. — Ce e? Ce s'a întâmplat?

Poetul. — Rușine să vă fie generalilor! Ce aveți de gând!

Iubiți-vă și fiți prieteni, așa cum trebuie să fie doi bărbați ca voi!

Am trăit mai mulți ani decât voi, cu știu ce spun.

Cassius. — Ha, ha, ha! auzi cât de prost rimează ticălosul acesta!

Brutus. — Eși afară, netrebnicule!... O-braznicule, afară!

Cassius. — Lasă-l, Brutus! Așa e felul său de a fi.

Brutus. — Am să-i trec cu vederea, când va ști să potrivească mai bine momentul. Ce caută la războiu asemenea saltimbaci nebuni?... Camarade, șterge-o!

Cassius. — Afară, afară, pleacă!
(Poetul iese)

Brutus. — Lucilius și Titinius, spuneți comandanților să îngrijească de încartierarea companiilor lor pentru la noapte.

Cassius. — Și întoarceți-vă numai decît, și aduceți și pe Messala cu voi.
(Lucilius și Titinius ies)

Brutus. — Lucius, o cupă cu vin.

Cassius. — N'aș fi putut să cred că te-ai putea necăji astfel!

Brutus. — O, Cassius, multe amaruri îmi îneacă sufletul.

Cassius. — Nu te folosești cu nimic de filozofie, dacă pui la inimă orice neplăcere a vieții.

Brutus. — Nimeni nu îndură cu mai mult stoicism ca mine durerea... Portia a murit.

Cassius. — Ah! Portia?

Brutus. — A murit.

Cassius. — Cum am mai scăpat eu de moarte, când adineauri te-am necăjit atît? O, pierdere nereparabilă și dureroasă!... De ce boală?

Brutus. — Din disperare pentru absența mea, și de durere că tânărul Octavius cu

Marc Antonius au ajuns atât de puternici ; căci, odată cu vestea morții ei, am primit și aceste amănunte : asta a făcut-o să-și piardă mințile, și, în lipsa celor ce de obicei se aflau în jurul ei, a înghițit (foc. 1).

Cassius. — Și așa a murit?

Brutus. — Da.

Cassius. — O, zei nemuritori !

(Reintră Lucius cu vin și cu torțe 1)

Brutus. — Nu mai vorbi de ea. — Dă-mi o cupă cu vin... În ea, Cassius, voi îngropa tot necazul.

(Bea).

Cassius. — Inimei mele îi este sete să răspundă la această nobilă dovadă de prietenie. — Toarnă din plin, Lucius, până ce vinul se va vărsa din cupă ; gădesc că nici odată n'aș bea destul din cupa prieteniei lui Brutus.

(Bea).

Lucius iese)

(Reintră Titinius însoțit de Messala)

Brutus. — Intra, Titinius. Bine-ai venit, bravule Messala. — Să stăm în jurul acestei facle și să deliberăm asupra chestiunilor ce ne privesc.

Cassius. — Portia !... Te-ai dus?

1) Cu alte cuvinte, a înghițit cărbuni aprinși. Versiunea aceasta o dă Plutarch, dar Cicerone, în scrisorile lui spune că Portia a murit de melancolie.

Brutus. — Nu mai vorbi, te rog. — Messala, scrisorile ce vezi că am primit, mă vestesc, că tânărul Octavius și Marc Antonius, în marș spre Philippi, vin în contra noastră cu puternică armată.

Messala. — Și eu însu-mi am primit scrisori cu acelaș conținut.

Brutus. — Și ce se mai spune în ele?

Messala. — Că, prin decrete de proscripțiune și scoatere afară din lege, Octavius, Antonius și Lepidus au dat morții o sută de senatori.

Brutus. — În această privință, scrisorile noastre nu se prea potrivesc. Ale mele vorbesc de șaptezeci de senatori, victime ale proscripțiunii lor, printre cari și Cicero.

Cassius. — Și Cicero?

Messala. — Cicero a murit, odată cu cei de pe lista proscrișilor. N'ai mai primit, șefule, scrisori dela soția-ți?

Brutus. — Nu, Messala.

Messala. — Și nimic nu se pomeneste despre ea 'n celelalte scrisori primite?

Brutus. — Nimic, Messala.

Messala. — Asta mi se pare ciudat.

Brutus. — De ce mă 'ntrebi? Se vorbește ceva despre ea în scrisorile primite de tine?

Messala. — Nu, șefule.

Brutus. — Ești Roman, și deaceea spune-mi adevărul.

Messala. — Atunci, tot ca un Roman, fii tare și află adevărul din gura mea: cu adevărat îți spun, c'a murit de o moarte neobicinuită.

Brutus. — Așă! Adio, Portia! — Toți, Messala, trebuie să murim! Cu gândul că și ea trebuiă să moară odată, am acum puterea să îndur această scrisoare.

Messala. — Așă îndură oamenii mari, pierderi mari.

Cassius. — Și eu știu ca și voi toate aceste lucruri, dar firea mea nu mă lăsă să suport așa ceva cu stoicism.

Brutus. — Lasă, să ne vedem de datorie, care trăește. Ce ziceți voi, dacă am porni fără întârziere spre Philippi?

Cassius. — Nu cred c'am face bine.

Brutus. — Motivul?

Cassius. — E mai bine ca inamicul să vie spre noi; atunci își uzează singur forțele, își istovește soldații, făcându-și el singur rău; pe când noi, stând locului, vom fi odihniți, capabili de rezistență și sprinteni de atac.

Brutus. — Motivele bune nu pot de cât să cedeze celor și mai bune. Populația dintre Philippi și lagărul nostru, ne iubeste cu sila, căci în silă ne-au dat impozitele pe cari li le-am pus: dușmanul,

străbătând ținutul acesta, își va spori cu mulți dintre ei, efectivul, va înainta cu forțe noi, nevlăguite și cu încredere în izbândă. De aceste avantaje îl lipsim, dacă mergem să-l înfruntăm la Philippi, căci populația aceea rămâne la spatele nostru.

Cassius. — Ascultă-mă, scumpul meu frate....

Brutus. — Dă-mi voie. — Nu trebuie, deasemenea, să pierdem din vedere, că am sleit ultimele mijloace ale prietenilor noștri. Legiunile noastre sunt îndesate, cauza noastră e matură: dușmanul sporește pe zi ce trece, iar noi, cari ne aflăm pe culme, suntem pe punctul să ne rostogolim. În viața omenească e un flux și reflux, care, în momentul când valul se ridică, te duce spre noroc; dacă n'ai știut să te folosești de acel moment, întreaga călătorie a vieții noastre e sortită stâncilor și necazurilor. De un asemenea val de mare suntem acum purtați, și trebuie să profităm de curent, cât timp ne mai poate servi, sau să lăsăm ca barca noastră să facă naufragiu.

Cassius. — Atunci, fie pe voia ta, pornește; te urmărm și noi și le vom eși înaintea la Philippi.

Brutus. — Umbrele nopții ne-au surprins la sfat și natura nu se poate sustrage dela necesitățile ei, pe cari le vom sa-

tisface cu o scurtă odihnă. — Mai aveți ceva de regulat?

Cassius. — Nimic. Noapte bună. Măine ne vom scula de vreme și vom plecà.

(*Lucius reintră*).

Brutus. — *Lucius!* dă-mi vestmântul de noapte. (*Lucius iese*).

— Adio, bravule *Messala*; noapte bună, *Titinius*. Nobile, prea nobile *Cassius*, noapte bună și somn ușor.

Cassius. — Oh! scumpul meu frate, rău s'a început pentru noi noaptea aceasta: facă zeii ca niciodată să nu mai izbucnească asemenea desbinare între sufletele noastre! Să nu lași tu *Brutus*, să se mai împlin-

Brutus. — Totul e îndreptat.

Cassius. — Noapte bună, generale.

Brutus. — Noapte bună, bunul meu frate.

Titinius și *Messala* (cătrec *Brutus*). — Noapte bună, generale.

Brutus. — Adio, la toți.

(*Ies Cassius, Titinius și Messala*).

(*Reintră Lucius cu halatul*).

Dă-mi vestmântul: unde ți-e instrumentul de muzică?

Lucius. — Acì, în cort.

Brutus. — Oh! vorbești atât de somnoros! Sărmanul băiat! Nu te muștru. Ești prăpădit de veghie. Chiamă pe *Claudius*

și pe alți câțiva din serviciul meu; vreau să doarmă ei pe perne în cortul meu.

Lucius. — Varro! Claudius!

(Intră Varro și Claudius).

Varro. — Ne-ai chemat stăpâne?

Brutus. — Vă rog, amicii mei, culcați-vă și dormiți în cortul meu: poate să vă scol curând ca să vă trimit la colegul meu Cassius.

Varro. — Cu voia dumneavoastră, n'o să ne culcăm, ci vom veghea, ca să vă putem fi la dispoziție.

Brutus. — Nu, nu așa. Culcați-vă, amicii mei: poate să-mi vie o altă idee. — Uite, Lucius, cartea ce am căutat-o atât; o puseseam în buzunarul halatului.

(Servitorii se culcă)

Lucius. — Eram sigur că nu mi-ați dat-o mie.

Brutus. — Iartă-mă, drăguță, sunt tare uituc... Poți să-ți mai ridici pentru o clipă pleoapele grele de somn și să cânti cu instrumentul tău, un cântec sau două?

Lucius. — Da, stăpâne, dacă vă face plăcere.

Brutus. — Da, drăguță, îmi face plăcere. Prea te necăjesc, dar tu ai bunăvoință.

Lucius. — E datoria mea, stăpâne.

Brutus. — N'aș trebui ca, în îndeplinirea datoriei, să abuzez de puterile tale; știu, sângele tânăr are nevoie și de vreme de odihnă.

Lucius. — Am mai dormit, stăpâne.

Brutus. — Bine-ai făcut, și vei mai dormi, nu te ții mult; dacă voi trăi, voi avea grijă de tine.

(Muzică acompaniată din gură)

Ce cântec adormitor!... O, toropeală omoritoare! Așa apeși tu cu scepstrul tău de plumb, peste acest copil care-ți cântă un cântec?... Drăguțule, noapte bună, nu vreau să fiu așa hain cu tine, ca să te deștept. Numai puțin să moțâi, îți vei sparge instrumentul. Am să ți-l iau, și acum, brav copil, noapte bună!... Să vedem!... Să vedem!... Nu e îndoită foaia acolo unde m'am oprit cu cititul? Da, aici mi se pare.

(Se așează pe un scaun).

(Întră umbra lui Cezar).

Ce prost arde facla asta!... Ah! Dar cine vine?... De sigur vederea-mi slăbită întruchipează această nălucă monstruoasă! Ea vine spre mine... Ești tu ceva? Ești zeu, înger, sau diavol, de-mi îngheți sângele, și-mi faci părul măciucă? Spune-mi, ce ești?

Umbra. — Geniul tău cel rău, Brutus.

Brutus. — De ce vii tu?

Umbra. — Ca să-ți spun, că mă vei vedea la Philippi.

Brutus. — Bine, atunci te voi revedea?

Umbra. — Da, la Philippi.

(Umbra dispăre)

Brutus. — Așă, o să te văd, dar la Philippi... Acum c'am prins curaj, tu dispari. Spirit fatal, aș fi voit să stau mai mult de vorbă cu tine... Baete! Lucius! Varro! Claudius! deșteptați-vă!... Claudius!

Lucius. — Acordurile, stăpâne, sunt false.

Brutus. — El crede că e tot cu instrumentul lui în mână... Lucius, scoală!

Lucius. — Stăpâne!

Brutus. — Visai, Lucius, de strigai așă?

Lucius. — Stăpâne, nu știu să fi strigat.

Brutus. — Da, ai strigat. Ai văzut ceva?

Lucius. — Nimic, stăpâne.

Brutus. — Culcă-te la loc, Lucius. — Hai Claudius! (către Varro) Camarade, deșteaptă-te!

Varro. — Stăpâne!

Claudius. — Stăpâne!

Brutus. — De ce, amicii mei, ați strigat așă, în somn?

Varro, Claudius. — Noi, stăpâne?

Brutus. — Da. Ați văzut ceva?

Varro. — Nu, stăpâne, n'am văzut nimic.

Claudius. — Nici eu, stăpâne.

Brutus. — Mergeți de salutați din parte-mi, pe colegul meu Cassius. Spuneți-i să fie de vreme gata de pornire cu armata lui. Noi vom veni după el.

Varro, Claudius. — Am înțeles, stăpâne.

(Ies).

ACTUL V

SCENA I

Câmpiile dela Philippi

Intră Octavius, Antonius, urmași de armatele lor.

Octavius. — Vezi, Antonius, speranțele noastre încep să se îndeplinească. Spuneai că dușmanul nu se va coborî la șes, dar că se va menține pe dealuri și locuri ridicate; pe când contrariul se 'ntâmplă: armatele lor sunt aproape, ei vin să ne întrunte aici la Philippi, și răspund la o provocare pe care noi n'am făcut-o

Antonius. — Ei, cetesc în fundul inimii lor și le văd ținta. Ar fi încântați să se găsească aiurea, și se scoboară la șes cu voinicia fricoșilor, socotind că, arătându-se viteji, o să ne facă să credem că sunt grozav de curagioși.

(*Intră o stafetă*)

Stafeta. — Fiți gata, generali, dușmanii înaintează într'o frumoasă ordine; sân-

gerosul lor simbol de război¹⁾, e desfășurat, și deaceia trebuie să luați o hotărâre fără întârziere.

Antonius. — Octavius, condu-ți la pas armata spre stânga câmpiei.

Octavius. — Eu apuc dreapta, mergi tu spre stânga.

Antonius. — De ce mă contrazici în acest moment critic?

Octavius. — Nu te contrazic, dar așa vreau să fac.

(Se aude un marș).

(Sunet de tobe. Intră Brutus, Cassius, urmați de armata lor; Lucilius, Titinius, Messala și alții).

Brutus. — S'au oprit și ar voi să parlamenteze.

Cassius. — Dă ordin de oprire, Titinius: o să părăsim frontul, ca să stăm cu ei de vorbă.

Octavius. — Marc Antonius, să dăm semnalul luptei?

Antonius. — Nu, Cezar, să așteptăm atacul lor. Să înaintăm. Generalii ar dori să discute cu noi.

Octavius. — Nu porniți, până nu se dă semnalul.

Brutus. — Intâi, vorbe, apoi lovituri. Așa e, concetățene?

1) După Plutarh acel semn era o tunică roșie).

Octavius. — Intocmai ca vouă, ne-ar plăcea mai mult vorbele.

Brutus. — Vorbele bune, Octavius, sunt de preferat loviturilor rele.

Antonius. — Odată cu „loviturile rele”, Brutus, rostești vorbe bune: martoră e rana ce-ai făcut în inima lui Cezar, strigând: „Salve Cezar! Ani mulți să trăești!”

Cassius. — Lumea încă n’a avut prilej să afle cum îți sunt loviturile; dar în ce privește vorbele tale, ele fură mierea albinelor de pe Hybla, și le lasă fără miere.

Antonius. — Dar nu și fără ace.

Brutus. — Ba da, și le-ai lăsat și fără voce, căci le-ai furat și bâzâitul, Antonius, și foarte înțelepțește, ameninți înainte de a împunge.

Antonius. — Ticăloșilor! Voi n’ați făcut așa, când spurcatele voastre pumnale s’au ascuțit unul de altul în coastele lui Cezar: v’ați arătat dinții ca maimuțele, v’ați târit ca dulăii, v’ați încovoiat ca sclavii, sărutând picioarele lui Cezar, pe când afurisitul de Casca, asemenea unui câine rău, pe la spate, a lovit pe Cezar în ceafă. Oh, lingușitorilor!

Cassius. — Lingușitori!... Vezi, Brutus, fii mulțumit: gura lui n’ar fi putut rosti azi așa ocară, dacă ai fi ascultat de sfatul lui Cassius.

Octavius. — Să curmăm și să venim la chestiune. Dacă numai cu vorba ne aprindem așa, atunci la probă veți fi scăldați în sudoare mai roșie. Priviți,... trag sabia împotriva conspiratorilor.

Când credeți voi, că această sabie va fi băgată iar în teacă? Numai atunci, când cele treizeci și trei de răni ale lui Cezar vor fi pe deplin răzbunate, sau atunci când un alt Cezar va fi răpus de sabia trădătorilor.

Brutus. — Cezar, tu nu poți să mori de mână de trădători, afară dacă nu-i vei fi adus cu tine.

Octavius. — Așa sper; nu m'am născut să mor de sabia lui Brutus.

Brutus. — Oh, tinere, chiar dacă ai fi podoaba rasei tale, tot n'ai putea să fii omorât de o mână mai onorabilă.

Cassius. — Un mucos obraznic, nevrednic de o asemenea cinste, unit cu un păcălici și craidon.

Octavius. — Hai, Antonius, să plecăm!... Trădătorilor, vă aruncăm disprețul în față. Dacă îndrăzniți azi să vă măsurați cu noi, veniți pe câmpul de luptă; dacă nu, apoi atunci când vă va veni pofta.

(Ies Octavius și Antonius urmași de armata lor)

Cassius. — Acum, sufle vântul, umfle-se

valul, lunece barca! Furtuna e deslănțuită și flotul e la voia întâmplării.

Brutus. — Ei, Lucilius, ascultă; am să-ți spun o vorbă.

Lucilius. — Generale?...

(Brutus și Lucilius vorbesc aparte)

Cassius. — Messala!

Messala. — Ce dorește generalul meu?

Cassius. — Messala, azi este ziua mea de naștere, este tocmai ziua în care s'a născut Cassius.

Da-mi mâna, Messala. Să-mi fii martor, că fără voia mea, ca și Pompei, sunt silit să leg de soarta unei bătălii, toate libertățile noastre. Tu știi că țineam mult la preceptele lui. Acum mi-am schimbat părerea, și cred întrucâtva în semnele prevestitoare. Venind dela Sardis, pe stindardul nostru din capul oastei, se abătură doi vulturi puternici, s'au așezat pe el și mâncând din mâinile soldaților noștri, ne-au întovărășit până aci la Philippi. Azi dimineață ei și-au luat sborul și au dispărut, iar în locul lor, corbi, coțofene și ulii, planează pe deasupra capetelor noastre, privind în jos spre noi, ca și cum am fi o pradă sigură. Umbra lor pare o boltă fatală, sub care zace armata noastră, gata să-și dea sufletul.

Messala. — Să nu crezi în asemenea lucruri.

Cassius. — Nu cred decât în parte, căci mă simt plin de avânt și hotărît să înfrunt fără să șovăi, pericolele.

Brutus. — Chiar așa, Lucilius...

Cassius. — Acum, prea nobile Brutus, fie-ne azi zeii propicii, îngăduindu-ne să trăim în pace și frăție până la adânci bătrânețe! Dar cum totul în viața omenească e vecinic nesigur, să ne închipuim lucrurile cum s'ar putea mai rău: dacă pierdem această luptă, atunci, acum e pentru ultima oară că mai vorbim împreună. Ce ești deci hotărît să faci?

Brutus. — Să mă inspir tot din filozofia, care m'a făcut să blamez pe Cato, fiind că și-a făcut singur seama... Nu știu cum, dar eu găsesc că e ceva laș și degradator să-ți scurtezi zilele, de frica celor ce se pot întâmpla. Mă voi înarma cu răbdare, în așteptarea hotărîrii acelei puteri de sus care decide de soarta noastră a celor de aici de jos.

Cassius. — Astfel, dacă vom pierde lupta, îți surâde să faci parte din cortegiul triumfal al dușmanilor, ce va străbate străzile Romei?

Brutus. — Nu, Cassius, nu. Să nu crezi, tu nobil Roman, că Brutus ar putea primi vreodată să fie adus în lanțuri la Roma. Mândria lui nu i-ar ierta așa ceva. Dar

ziua de azi trebuie să desăvârșească opera începută de Idele lui Martie, și dacă ne va fi dat să ne mai vedem, nu știu. De aceea, să ne luăm un veșnic adio... În vecii vecilor îți zic adio, Cassius! Dacă ne vom revedea atunci, ne vom bucura; dacă nu, atunci acest adio, rămâne bun luat.

Cassius. — În vecii vecilor, adio, Brutus. Dacă ne vom reîntâlni, bine înțeles, ne vom bucura; dacă nu, atunci, firește, acest adio, rămâne bun luat.

Brutus. — Haide, deci, să pornim. — Oh! dacă am putea cunoaște evenimentele zilei de azi, înainte de asfințitul ei! Ajunge însă, că ziua trebuie să se sfârșiască și astfel îi vom cunoaște și sfârșitul... Acum, înainte!

(Ies).

SCENA II

La Philippi. — Câmpul de luptă

Sgomot de luptă. — *Intră Brutus și Messala*

Brutus. — Incalecă, incalecă, Messala, și dă aceste ordine scrise legiunilor din cealaltă aripă. (sgomot de luptă întetită) Să se avânte deodată, căci observ că aripa lui Octavius nu opune decât o slabă rezistență, și un atac neașteptat îi va fi fatal. Incalecă, incalecă Messala: Spune-le ca să dea năvală.

(Ies).

SCENA III

La Philippi. — O altă parte a câmpului
de luptă

Sgomot de luptă. — Intră Cassius și Titinius

Cassius. — Oh! privește, privește, Titinius, mișei fug! Eu însu-mi am devenit dușmanul soldaților mei: steagul ăsta al trupelor mele, l-am văzut târît înapoi; am omorât pe fricos și i-am smuls din mână drapelul.

Titinius. — Oh! Cassius, Brutus a dat prea de vreme semnalul: văzând că are câteva avantaje asupra lui Octavius, s'a bizuit prea mult pe asta: soldații săi s'au dat jafului, pe când Antonius ne împresoară de toate părțile.

(Intră Pindarus)

Pindarus. — Fugi departe, stăpâne, fugi departe, fugi! Marc Antonius e în lagărul tău, stăpâne! Fugi deci, nobile Cassius, fugi departe.

Cassius. — Colina asta e destul de departe. Ia te uită, Titinius, spune, crezi că în lagărul meu e focul ăla de colo.

Titinius. — Da, stăpâne.

Cassius. — Titinius, dacă mă iubești, încălecă pe calul meu, înfige pintenii în

el, până te va duce la trupele ce se văd colo, și de acolo îndărăt; căci vreau să mă asigur dacă acele trupe sunt prietene, sau dușmane.

Titinius. — Cu iuțea gândului voi fi îndărăt aci.

(Iese)

Cassius. — Tu, Pindarus, urcă-te mai sus pe acea colină, vederea mea totdeauna a fost turbure; urmărește cu ochiul pe Titinius și spune-mi ce vezi pe câmpul de luptă.

(Pindarus iese)

Astăzi am văzut pentru întâia oară lumina zilei: Vremea și-a făcut drumul, și-acolo unde am început, acolo o să sfârșesc. Viața mea și-a încheiat cercul. Camarade, ce se aude?

Pindarus (de sus). — Oh, stăpâne!

Cassius. — Ce veste?

Pindarus. — Titinius e impresurat de cavalerie, care se asvârle asupra lui în galop; dar el își urmează drumul... În momentul acesta, mai-mai că l-au ajuns. Ei, Titinius!... Acum, descalecă unii din ei... Oh! descalecă și el... L-au prins... (Se aud strigăte) Auzi!... Ei scot strigăte de bucurie!

Cassius. — Dă-te jos, nu mai privi!... Oh! Iaș ce sunt, să trăiesc, ca să ajung să

văd pe cel mai bun prieten prins sub ochii
mei!

(Intră Pindarus)

Vino 'ncoa, băete.

In Parția te-am făcut prizonier și, cru-
tându-ți viața, te-am făcut atunci să-mi
juri că nu vei șovăi să faci orice îți voi
porunci. A venit clipa să-ți îți jurământul.
Te declar liber acum și cu această spadă
credincioasă, care s'a împlântat în trupul
lui Cezar, lovește-mi pieptul. Nu te-apucă
să-mi răspunzi. Ia, apuc-o de mâner, după
ce-mi voi fi acoperit fața, ca acum, îm-
plântă sabia... Cezar, ești răzbunat chiar
cu ferul care te-a răpus.

(Moare)

Pindarus. — Iată-mă liber; dar n'aș fi,
dacă m'aș fi încumetat să fac pe voia mea.
O, Cassius! Pindarus va fugi departe de
aceste locuri, acolo unde ochi de Roman
să nu-l mai ajungă niciodată.

(Reintră Titinius cu Messala)

Messala. — A fost numai un schimb
de victorii, căci Octavius a fost covârșit
de forțele nobilului Brutus, după cum le-
giunile lui Cassius au fost covârșite de
Antonius.

Titinius. — Aceste vești vor fi o mân-
gâiere pentru Cassius.

Messala. — Unde l-ai lăsat?

Titinius. — In prada desnădejdiei, pe

această colină, împreună cu Pindarus, sclavul său.

Messala. — Să nu fie el, cel care zace culcat la pământ?

Titinius. — Asta nu e poziția unui om viu. Oh! inima mea!

Messala. — Nu așa, că el e?

Titinius. — Nu, Messala, a fost, căci Cassius nu mai e... O soare dela asfințit, după cum, în mijlocul razelor tale purpurii, te pierzi în noapte, tot astfel ziua lui Cassius a apus în purpura sângelui lui. Soarele Romei a apus! Ziua noastră a trecut. Nori, ceață și pericole veniți acum, misiunea noastră e sfârșită! Neîncrederea lui în succesul însărcinării mele, e pricina acestui act de desnădejde.

Messala. — Neîncrederea într'o izbândă norocoasă e pricina. Oh! iluzie blestemată, copil al melancoliei, pentru ce arăți închipuirii aprinse a omului, lucruri ce nu sunt? Oh! greșeală, așa repede concepută, niciodată nu te naști cu noroc. Iți omori mama care te naște!

Titinius. — Ei, Pindarus! Unde ești, Pindarus?

Messala. — Caută-l, Titinius, în vreme ce eu mă duc întru întâmpinarea nobilului Brutus, să-l dobor cu această veste: pot zice, să-l dobor, căci ferul ucigaș și săgețile înveninate, ar lovi la fel pe Brutus,

ca și vestea priveriștei ce o avem înaintea noastră.

Titinius. — Grăbește-te, Messala, și eu, în acest timp, voi căută pe Pindarus.
(Iese Messala)

De ce m'ai îndepărtat de lângă tine, bravule Cassius? N'am dat oare peste prietenii tăi? Și nu mi-au pus pe frunte această coroană de victorie, cu însărcinarea ca să ți-o dau ție? N'ai auzit tu aclamările lor? Vai! Tu ai interpretat toate greșit. Dar stai, să-ți pun această ghirlandă pe frunte. Colegul tău Brutus, m'a însărcinat să ți-o dau, și eu îi aduc porunca la îndeplinire... Brutus, apropie-te, să vezi cum am onorat pe Caius Cassius... Cu voia voastră, zeilor... Așa e obiceiul la Romani. Hai, sabie a lui Cassius, și nimerește inima lui Titinius! (Moare).

Sgomot de luptă. — *Reintră Messala cu Brutus, Cato cel tânăr, Strato, Volumnius și Lucilius.*

Brutus. — Unde, Messala, unde e corpul lui?

Messala. — Uite, colo, iar Titinius îl jelește.

Brutus. — Titinius e cu fața la cer.

Cato. — E mort.

Brutus. — Oh! Iulius Cezar, tu tot ești puternic. Spiritul tău rătăcește prin lume și întoarce săbiile noastre spre propriile noastre măruntaie.

Cato. — Bravul Titinius! Priviți... a încoronat, pe Cassius mort!

Brutus. — Găsi-s'ar oare doi Romani ca aceștia?... Tu, cel de pe urmă dintre Romani, adio!

E peste puțină ca Roma vreodată să-ți nască perechea... Prieteni, datoresc acestui mort mai multe lacrimi decât vărs eu acum... Voi găsi timp, Cassius, voi găsi timp pentru aceasta... Veniți acum și transportați corpul la Thassos. Înfirmăntarea nu va avea loc în tabăra noastră, ca durerea să nu ne doboare pe toți... Vino, Lucilius; vino, ținere Cato; să ne 'ntoarcem pe câmpul de luptă... Labeo, Flavius, dați ordin de bătaie. E ora trei. Romani, până nu înoptează, să ne 'ncercăm norocul într'o a doua luptă. (Ies).

SCENA IV

Altă parte a câmpului de luptă

Sgomot de luptă. — *Intră, luptându-se, soldați din ambele armate; apoi, Brutus, Cato, Lucilius și alții.*

Brutus. — Hai, cetățeni, hai! stați cu frunțile sus!

Cato. — Ce inimă ticăloșită s'ar codi? Cine vreă să vie cu mine? Imi proclam numele pe câmpul de luptă... Eu sunt fiul lui Marcus Cato! Auziți? Un dușman al ti-

rănilor și devotatul țării mele. Auziți? Eu sunt fiul lui Marcus Cato!

(Atacă pe dușman)

Brutus. — Și eu sunt Brutus, Marcus Brutus sunt eu; Brutus, devotatul țării mele. Aflați că sunt Brutus!

(Iese atacând pe inamic, Cato, covârșit, cade)

Lucilius. — O, tinere și nobile Cato, ai căzut? Da, tu mori tot așa de brav ca și Titinius, și cu drept meriți să fii onorat ca fiu al lui Cato.

Întâiul soldat. — Predă-te, sau mori!

Lucilius. — Nu mă predau, decât ca să mor; (ii oferă bani) cred că te plătesc cu asta ca să mă omori numai decît. Omoară și pe Brutus, și devii celebru prin moartea lui.

Întâiul soldat. — Nu putem... E un ilustru prizonier!

Al doilea soldat. — Loc!... Spuneți lui Antonius, că Brutus e prins.

Întâiul soldat. — Am să-i spui vestea... Iată generalul...

(Intră Antonius)

Brutus e făcut prizonier, Brutus prizonier, domnule general.

Antonius. — Unde e?

Lucilius. — Scăpat, Antonius; Brutus a scăpat, îndrăznesc să ți-o spun, că nu s'a născut încă dușmanul, care să-l prindă de viu pe nobilul Brutus: ferească-l zeii de

o atare rușine! Oricând vei da peste el, viu sau mort, îl vei găsi întotdeauna vrednic de Brutus, vrednic de sine însuși.

Antonius. (către soldat). — Nu e Brutus, camarade, dar te asigur, e o pradă tot atât de prețioasă. Să nu i se facă vre-un rău acestui om, tratează-l cu respect. Aș vrea să număr asemenea oameni, mai mult printre prieteni, decât printre dușmani. Duceți-vă și vedeți unde e Brutus, viu, sau mort, și să mi se aducă în cortul lui Octavius răspuns de ce s'a întâmplat. (Ies).

SCENA V

Altă parte a câmpului de bătaie

Intră Brutus, Dardanius, Clitus, Strato și Volumnius

Brutus. — Hai, sărmâne rămășițe ale cetei mele de prieteni, să ne odihnim pe stânca asta.

Clitus. — Statilius a dat semnalul cu torța aprinsă, dar, stăpâne, nu s'a întors: sau a fost prins, sau a fost omorît.

Brutus. — Stai jos, Clitus: „Moartea” e lozinca la modă azi... Ascultă, Clitus. (Îi șoptește).

Clitus. — Cum! Eu, stăpâne? Nu, pentru nimic în lume!

Brutus. — Tăcere, atunci, nici o vorbă!

Clitus. — Mai bine mă omor eu.

Brutus. — Ascultă, *Dardanius.*

Dardanius. — Pot să fac eu asemenea faptă?

Clitus. — O, Dardanius!

Dardanius. — O, Clitus.

Clitus. — Ce propunere urită ți-a făcut Brutus?

Dardanius. — Să-l omor, Clitus. Uită-te la el, cum stă dus pe gânduri.

Clitus. — Acum, această inimă nobilă coprinde atâta durere, că i se revarsă de-ajunge până la ochi.

Brutus. — Vino încoa, bunule Volumnius: o vorbă să-ți spun.

Volumnius. — Ce anume, stăpâne?

Brutus. — Iată ce, Volumnius: umbra lui Cezar mi-a apărut noaptea, în două rânduri, — la Sardis odată și, noaptea asta, aci pe câmpurile din Philippi...

Știu acum, că mi-a sunat ceasul.

Volumnius. — Nu spune așa, stăpâne.

Brutus. — Da, sunt sigur de asta, Volumnius. Vezi lumea, Volumnius și mersul ei; inamicii noștri ne-au bătut și adus la marginea prăpastiei. Mai demn e acum să sărim noi în ea, decât să așteptăm să fim prăvăliți. Bunule Volumnius, știi, că am fost colegi de școală; tocmai în numele vechii noastre prietenii, te rog, ține-mi mânerul săbiei, pe când eu mă voi repezi cu pieptul spre vârful ei.

Volumnius. — Aceasta, stăpâne, nu e un serviciu de prieten.

(Sgomotul de luptă continuă).

Clitus. — Fugi, fugi, stăpâne! nu mai e vreme de pierdut.

Brutus. — Adio, îți zic... și ție... și ție, *Volumnius*... *Strato*, tu ai dormit tot timpul, și ție, *Strato*, îți zic adio... Conțețâțeni, sufletul mi se înveselește, că 'n tot cursul vieții mele n'am dat peste un om, care să nu-mi fie credincios. Socot c'am câștigat mai multă glorie în această zi de dezastru, decât poate să obțină *Octavius* și *Marc Antonius*, prin mișeleasca lor isbândă. Incă odată, vă zic tuturor adio; căci gura lui *Brutus* a sfârșit aproape cu povestea vieții sale. O ceață mi se lasă peste ochi; trupul meu, care s'a trudit ca să ajungă la acest ceas suprem, își reclamă odihna.

(Sgomot de luptă. Strigăte de afară: „Fugiți, Fugiți, fugiți!“)

Clitus. — Fugi, stăpâne, fugi!

Brutus. — Plecați, vă urmez.

(Ies *Clitus*, *Dardanius* și *Volumnius*)

Te rog, *Strato*, rămâi cu stăpânul tău. Tu ești un om cu mult bun simț. În viața ta ai dat dovezi că ai întrucâtva sentimentul onoarei: ține deci sabia mea, și înfearce-ți fața, pe când eu mă voi repezi cu pieptul în vârful ei. Te învoești, *Strato*?

Strato. — Da-mi întâiu mâna : adio, stăpâne!

Brutus. — Adio, bunule Strato... Cezar, fii mulțumit acum : nici pe jumătate voie bună n'am avut când te-am omorît pe tine, ca acum!...

(Se asvârle în sabie și moare).

(Sgomot de luptă și de retragerea trupelor)

Intră Octavius, Antonius, Messala, Lucilius și armata lor

Octavius. — Cine e ăsta?

Messala. — Servul generalului meu. — Strato, unde ți-e stăpânul?

Strato. — Scăpat de robia în care te aflî tu, Messalia. Invingătorii nu mai pot decât să-i prefacă trupul în cenușe, căci Brutus a triumfat asupra propriei sale persoane, și nimeni nu se va putea fâli că l-a omorît.

Lucilius. — Numai așa sfârșit putea să aibă Brutus!... Iți mulțumesc, Brutus, că ai îndreptățit spusele lui Lucilius.

Octavius. — Pe toți cei cari au servit pe Brutus, îi opresc în serviciul meu. Băete, vrei să-ți trăești traiul la mine?

Strato. — Da, dacă Messala mă va trece ție.

Octavius. — Fă-o, dragă Messala.

Messala. — Cum a murit generalul meu Strato?

Strato. — I-am ținut săbia și s'a aruncat în ea.

Messala. — Octavius, ia-l atunci în serviciul tău, pe acel care a făcut ultimul serviciu șefului meu.

Antonius. — Eră cel mai nobil Roman dintre ei toți. Toți conspiratorii, afară numai de el, n'au făcut cecece au făcut, decât geloși pe marele Cezar; numai el, călăuzit de o idee cinstită, pentru binele public, a intrat în conspirație. Viața lui fù liniștită și elementele făpturii sale erau așa de bine combinate, încât natura poate să se ridice și să spună lumii întregi: „Asta a fost un om”.

Octavius. — Potrivit virtuților sale, să-i dăm toate onorurile și pompa înmormântării. Corpul lui să rămână în noaptea aceasta în cortul meu, unde-i vom dà toate onorurile cuvenite.

Să sune trâmbițele pentru repauz și să mergem să împărtășim triumful acestei norocoase zile.

(les).

Creangă I. Povestiri I	. . . . .	28
" Moș Nichifor II	. . . . .	29
" Stan Pășitul III.	. . . . .	30
" Harap Alb IV	. . . . .	31
" Amintiri din copilărie V și VI	. . . . .	32—33
<p>In aceste volume de povești, schițe și amintiri, se întrevede talentul de mare scriitor al acestui iscusit moldovean al cărui dar de a povesti n'a fost încă de nimeni întrecut. Cuvinte și mărturii despre Ioan Creangă de Furtună D. . . . .</p>		
		960
Daudet Alphonse. Aventurile lui Tar-tarin din Tarascon.	. . . . .	394—395
" Fromont și Risler, vestit roman de moravuri parizlene, in care se oglindește foarte bine lupta între simțământul datoriei și binele cu cel al recunoștinței și al răutății sufletești	. . . . .	851—4 b
" Jack. Cel mai mare roman al său și poate cel mai trist. E o odisee îndușătoare și in acelaș timp grozavă, povestea micului Jack sacrificat de o mamă care nu știe să-l iubească. Trad H. O. Lecca	. . . . .	634—9 b
" Piciul.	. . . . .	971-73 b
" Regii in exil, roman	. . . . .	1112-1116

Extras din Catalogul Bibliotecii pentru toți

- Daudet Alphonse.** Tartarin pe Alpi,
trad. de A. Mândru 1171-1174
- Demetrescu Tr.** Cum iubim, roman . . . . . 290—1
- „ Iubita, roman 603
- „ Inltime, poemă în proză 263
- Aceste romane, nuvele și schițe,
sunt de o gingășie de adevărată
sensitivă datorite unui scriitor, pe
care moartea l-a secerat înainte de
vreme din mijlocul firii pe care a
cunoscut-o și a iubit-o.
- Demetrius V.** Puterea vrăjilor, nuvele 825-825 b
- Densușeanu Ovid.** Din cronicarii no-
ștrii. Cum și ce povestesc . . . . . 452-453 b
- Descartes René.** Studii asupra metodei
de a întrebuința bine rațiunea și
de a căuta adevărul în științe . . . . . 574-574 b
- Diokens Ch.** Noaptea de Crăciun, Po-
vestire . . . . . 312-312 b
- Dicționare:** Francez-Român de Dr.
Urechia . . . . . 166-75 b
- „ Italian-Român De E. Porn și Alex-
andrescu Dorna . . . . . 720—31
- „ Pentru explicarea cuvintelor ra-
dicale și a zicerilor străine din
limba română din S. & N. . . . . 927—31
- „ Germano-Român de Em. Grigoro-
witz și W. Ghül 810-821